

1978

ajakiri 4

ajakiri

Toimetuse ja talituse:	1	„Eesti“	
A J A K I R I	2	Vastutustunne	(Lugeja veerg)
2661 Kingston Rd.	3	Metroo 78 ja mü 78	(Toimetaja veerg)
SCARBORO, Ont.	4	Julius Mägiste 1900 - 1978	Felix Oinas
M1M 1M3 CANADA	6	Tutvustada eesti kultuuri	Jüri Seim
Esindus Skandinaavias:	9	Kultuuri kuulamas	Raivo Randes
Enno Klaar	12	5. Balti Noorteseminar	Valdemar Vilder
Grindsgatan 52, I	16	Reisikiri Rootsist	Juhan Viiding
S - 116 57 STOCKHOLM	18	Luulet	Tiina Ann Kirss
Tel. 08 - 42 45 59	20	Jaan Kaplinski	
(Aastatellimine: rkr. 50,	21	„Esindusmuusika“?	Taavo Virkhaus
postgiro nr. 12 77 47-4	23	„Ajuraju“	
Stockholm.)	24	Näod / mü 78	
Esindus Austraalias:	26	Jälle leedu lavavalgel	Mardi Valgemäe
Tiia Raudma	27	„Äärel olemine“	Jaak Rakfeldt
68 Albert St.	30	Algus on - millal järg?	Vello Salo
REVESBY, NSW 2212	33	Intiimsus, armastus, erootika (Ü. Ignats)	
Tel. 778069	36	Näod / Metroo 78	
(Aastatellimine: A\$ 9.-)	37	Missugusteks eestlasteks?	H. Kiviloog
Nr. 4 (16) toimetanud:	44	„Minitroo“	Milvi Seim
Vello Salo (tegevtoimetaja,	46	Kes oli Mägi Kurdla?	Hugo Salasoo
tel. (416) 265 - 2458)	47	Teateid: Metroo 78	
Vello Soots		mü 78	
Henno Sillaste		MÜA 78	
Heino Jõe			
Käbi Lökk			
Lembitu Ristsoo			
Tiit Telmet (kujundus)			
Tõnu Mägi (talitus)			

Aastatellimine (6 numbrit): \$ 10.-
(Selles hinnas ka õhupostiga
saatmine ülemeremaadesse)

Äsja viimasena ilmund *Eesti kunsti ajaloo* keskmine osa (vt. AK 1/78:33-35, vrd. ka 30-32 käesolevas) annab põhjust küsida: mida tähendab õieti sõna „Eesti“ ülevaateteoste pealkirjades?

Kui Juhan Aavik lõpetas a.1969 oma *Eesti muusika ajaloo* neljanda köite aastaga 1940, oli see nii ette kavatsetud. Ent kuna viimasedki kolm aastakümnet olid toonud palju uut, olnuks õigem panna teosele vähemalt allpealkiri *Kuni aastani 1940*. Et keegi ei läheks sealt otsima ei Udo Kasemetsa ega Veljo Tormist.

Aasta hiljem sai valmis *Eesti nõukogude entsüklopeedia*. Tiitel on selge – *nomen et omen*: ei ole vaja sealt Jüri Vilmsi või Ivar Ivaskit otsima minna või kurta, et neid seal pole.

Hoopis teisiti on asjad teostega nagu *Eesti kunsti ajalugu*, mis on lihtsalt liialdus – kui mitte pettekujutuse loomine. Siin on teadlikult välja jäetud eesti kunst Välis-Eestis. Või tahetakse ehk väita, et aastani 1944 oli Eerik Haamer *eesti* kunstnik, aastal 1945 aga mitte enam, samuti kogu oma järgneval, võimalikult küpsemal loominguuperioodil, mis ehitas edasi kodumaal pandud alusele?

Üks uurimata, aga kahtlemata huvitav peatükk eestlaste ajaloos on vastastikused loomingulised mõjutused Välis- ja Kodu-Eesti vahel. Võimalik, et kujutava kunsti alal oli mõjusid vähem liikvel kui kirjanduse alal, ent siiski, siiski...

Viieköiteline *Eesti kirjanduse ajalugu* jõudis nelja aastaga välja anda kolm köidet (algusest kuni aastani 1917), nüüd ootame juba 1969.a. saadik neljandat köidet. Ent jällegi: viies kirjeldaks kavakohaselt (nii EKBL, lk. 463) *eksklusivselt* alates a. 1940 Eestis sündinut. Kuna vastastikused mõjud kirjanduse alal on vaieldamatud, tundub meie suurima kirjandusloo tiitel liig pretensioonikana.

Kuid meie siin kodumaal võtame lahkunu pärandist tingimata omaks selle väärtuslikuma osa, mis elu- ja kunstitõe aegumatu sulamina kuulub säilitamisele kui üldrahvalik vara, kirjutas R[alf?] Parve Ristikivist (KK 1977:638). Kus siis? Eesti kirjanduse ajaloo kirjutamata jäävas köites?

Kas on tõesti nii raske leida pealkiri, mis kataks raamatu sisu?

Kirjutises *Eestlusega või eestluseta?* (AK 1/78:18jj) esitab ja analüüsib Walter Rand terve rea motiive eestlusega ühinemise poolt ja vastu. Kuid huvitav, et oma pooltpunktide seas ta ei-rab (=ignoreerib) seda, mis vist endastmõistetavalt oleks pidanud olema motiiviks number üks – nimelt rahvuslik *vastutustunne*. Emb-kumb, kas ta lihtsalt unustas või pole sellel teguril tõepoolest mitte mingisugust kaalu ning meie koolitegelased, aktusekõnelejad ja juhtkirjanikud on kisenanud kividele, toonitades eestluse säilitamise vajalikkust. Ning allakirjutanu oma naiivsuses oli alati arvanud, et ümberrahvustumise vastu tuleb võidelda meie rahva väiksuse ja teda alatasa ähvardava ohu tõttu, aga mitte eeskätt vahetutel isiklikku ellu kuuluvatel põhjustel.

L. K., Sydney, NSW (Austraalia)

Mis puutub *AK*-sse, siis on see kahjuks nihkunud niivõrd „metsa-ülikooli“ ja sõjaaegsete Saksamaa „sigareti-doktorite“ tasemele, et iseseisvusaegseil Eesti asjades täiesti kodus olevail haritlastel on selle lugemine irriteeriv.

E.V.S., Montréal, Que. (Kanada)

Oi, kui *Aja Kirja* saaks Eestisse tellida!

S.K., Tallinn

Lõpuks siis jõudis kätte *Aja Kiri* no 2(1978). ... On täiesti huvitav ja tervitatav, et seal on avaldatud ka nende omaaegsete jukude ja mannide read ja seisukohad, kes pardikestena on teps läinud sootuks võõrasse vette ujuma. Muidugi on nad seal saavutanud sootuks uued maailmavaated, filosoofiad ja seisukohad. Pealegi paljud on omandanud pugemise vaimu, sest nii saab lihtsamalt läbi, ning ka kergemini kõrgemad positsioonid. Ristisõdija positsioon pole kunagi olnud kuigi populaarne, küllalt aga siis kui saavutused käes siis agaralt kohtadele trügimine. Nii on olnud elu seadused ju igi vanast ajast. Kuid on õige kui nendega esile tullakse ja tekitab sõelumist, mõtlemist ja ka võimaliku tõetera leidmist.

E.E.A., Buxton, NSW (Austraalia)

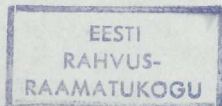
*Eesti
rahvas
pidutseb*

nii hea on olla siin

" " " " "

voolab viiner ja valge viin
anname vastastikku musu

Albert Trapeež, Tallinn

Sel suvel oli tegevtoimetajal võimalus osa võtta niihästi Ojamaal toimunud Rootsi eesti nooruse *Metroost* kui ka Ameerika mandri 12-ndast *Metsaülilikoolist*.

Peamiseks muljeks on rõõm hea kordamineku ja ka uute ideede üle. Mõlemat kursust iseloomustas üks ja seesama vaim: hea tasemega ettekanded ja vaba vaidlus koos üldise vaimustusega „eesti asja“ vastu. Rootsis oli uudseks ürituseks *Minitroo*, millest lähemalt ja eraldi teisel. Kotkajärve puhul rõõmustas eriti see, et pärast tosina-aastast tegevust ei olnud näha ühtki vaibumise märki, vaid hoopis „vana vaimustust“ ja huvi.

Kotkajärvel esines kirjandusõhtul osalt sealsamas kirjutet luuletustega Tiina Ann Kirss. Neistki toome osa tänases numbris, mille juurde tsiteerime Tiina kirja:

Oleksin huvitatud, kui aega ja tahtmist on, kommentaaridest ja kriitikast luuletuste kohta. Olen kogenud et see aitab mind nii keeleliselt kui ka sisult, kuulda kuidas lugeja tajub ja tunnetab seda mida olen püüdnud edasi anda. Paljud luuletused on kakskultuursusega ühenduses olevate identsuse otsingute vili. Loodan et neil on midagi öelda minu generatsioonile ja ka teistele „tuulelastele“.

Samuti huvitaks mind uurida lähemalt kristlikku maailmavaadet eesti luules ja kirjanduses, kuna ma ise püüan väljendada piiblikule kristlusele põhjenevat maailmavaadet oma loomingus. Mäletan kaudselt Sinu ettekannet sellel teemal KLENK 76'el Buffalos. Kui Sul juhtub olema käsikiri sellest või nõuandeid allikate suhtes, kus või keda uurida võiks, oleksid need väga teretulnud.

Peeter Sepa eestvõttel toimunud „ajuraju“ Kotkajärve reedel nimetas Rein Taagepera tänavuse mü tipuks. Seda õnnetuseks ei lindistanud keegi... Kuid sellest numbrist peale ilmub AK-s eriline veerg uute ideede jaoks. Esimene editsioon sisaldabki mõningaid 25. augustil esiletoodud mõtteid ja ettepanekuid meie väheste ressursside parema investeerimise asjus.

*Felix
Oinas*

Rootsist saabus kurb sõnum meie teenekaima keeleteadlase, endise Tartu Ülikooli läänemeresoome keelte professori Julius Mägiste surmast 11. märtsil Lundis. See oli seda kurvem, et tema suurteos – eesti keele etümoloogiline sõnaraamat – polnud veel lõplikult katuse alla saanud.

Julius Mägiste kuulub nende isikute hulka, kes õppursõdurina võttis relvaga osa vaba kodumaa loomisest ja pioneerteadlasena töötas sõna ja sulega meie rahvusliku ülikooli kujundamisel rahvusvaheliselt tunnustatud õppeasutiseks. Ta pärines Kudina vallast Tartumaal, kus sündis 19. detsembril 1900.a., ja õppis Treffneri gümnaasiumis ning Tartu Ülikoolis. Prof. Kettuse lahkumise järel sai Mägiste tema järglaseks eesti ja sugukeelte alal Tartu Ülikoolis.

Üliõpilasena ja noore teadlasena elas Mägiste täie andumusega kaasa meie värske iseseisvuse kultuuripüüdlusile. Ta sekkus rahvuskultuuriliste küsimuste arutlemisse, võttis energiliselt osa keeleuueendusliikumisest ja lõi täiel rinnal kaasa nimede eestistamise aktsioonile.

Mägiste oli meie keeleteadlaste triumviraadi – Mark, Saareste, Mägiste – noorim, kuid andekaim liige. Tema suuremad teosed kodumaal olid ta magistritöö, doktori-väitekirj ja soome-eesti sõnaraamat. Mägiste dünaamilisele temperamendile sobisid aga paremini lühiuurimused ja artiklid, mis võimaldasid seisukohavõttu akuutsete teaduslike probleemide kohta. Ja neid ilmus tal pidevalt otsegu küllussarvest. Need tõid lahendusi eesti, soome ja teiste läänemeresoome keelte vormiõpetuse ning etümoloogia (s.o. sõnade algupära) keerdküsimuste laiemas, soome-ugrilises perspektiivis.

Asunud 1945.a. pagulasena Rootsi, töötas prof. Mägiste õppejõuna meie sugukeelte alal Lundi ülikoolis kuni puhkepalgale siirdumiseni kümme aastat tagasi. Lundis organiseeris ta (Upsala kõrvale) teise soome-ugri keelte uurimiskeskuse Rootsisis – Soome-Ugri Seminari, millest kujunes nende keelte õpetust ja uurimist koordineeriv kõrgetasemeline Instituut.

Mägiste uurimisväli laienes nüüd nn. metsasoomlastele, keskajal Värmlandi välja rännanud soome rahvakillule, kelle kohani-

medest avaldas ta kolmeköitelise monumentaalse uurimuse. Oma laialdastest murdekogudest publitseeris ta rea valimikke — vadja, värmlandi soome, liivi ja setu murdeist. Setu murdetekstid, mis ilmusid alles aasta tagasi, annavad aimu tema suurejoonelisest murdekogumis- ja uurimistööst Setumaal iseseisvuse ajal, mida ta harrastas süstemaatiliselt 15 suve kestel. Valdav osa ta teoseist on ilmunud Soomes, kus tema tööd hinnati kõrgelt. Ta oli rea Soome teaduslike seltside kirjavahetajaliige ja valiti Soome Teaduste Akadeemia liikmeks ning Turu Ülikooli aud doktoriks.

Mägiste elutöö krooniks kujunes tema eesti keele etümoloogiline sõnaraamat, mille kallal töötas ta viimased kümmekond aastat ja mille käsikirja viis ta peaaegu lõpule. Ta tegi selle hiigeltöö täiesti üksi, ilma väljaspoolse abi ning toetuseta. Meie eestlaste kohuseks on see töö lõpetada ning leida võimalusi selle avaldamiseks. Selle teose tähtsus ulatub kaugele üle meie rahvuse kitsa ringi. Kui see ilmub, viib see eesti keele maailma keeleteadlaste tähelepanu orbiiti ning tiivustab huvi selle vastu ülemaailmses ulatuses.

Julius Mägiste töö on tõstnud tema meie suurte keeleteadlaste esirinda. Ja nagu Websterist või Wiedemannist kõneldes ei mõtle me enam nende isikuile, vaid nende suurteoseile, nii toimub Mägistegagi tulevikus: tema nimi ei kao, vaid irdub tema isikust ja kandub üle tema *magnum opusele*.

Muljeid N.Eesti kultuuridelegatsiooni külaskäigust 4.-7.9.78.

Jüri
Seim

Tarvitseb ainult kätte võtta Stokholmi kultuuriüritusi kuulutav nädalalõpuleht *På Stan*, et veenduda, missuguse pakkumistega üleküllastatud publiku ette astus Eestist saabunud kultuuridelegatsioon. Konkurents oli tõesti tugev, samal ajal informatsiooni ettekannete kohta väga vähe. *På Stan* näiteks märkis ära ainult Kangilaski loengud kunstist. Kohalikust eesti ajakirjandusest tutvustas kultuuridelegatsiooni programmi ainult *Välis-Eesti*. Tähtsaimaks informatsiooniallikaks jäi siis rootsikeelne stentsileeritud programm Balti Instituudilt, kes oli loengute peakorraldaja-vahendaja.

Kuigi suurem osa loenguid peeti eesti keeles, jäi BI posti-informatsioonist mulje, et taheti pöörduda peaaesjalikult rootsi kunsti- ja muusikainimeste poole ning alles teises järjekorras kohalike eestlaste poole. Tegelikult jäid mõlemad sihid saavutamata.

Kava jaotamine kahe linna vahel (Stokholm ja Upsala) vähendas selgesti selle mõjulepääsemist. Korraldajad oleksid pidanud välja mõtlema lahenduse, mis publiku enamikule oleks võimaldanud hõlpsama juurdepääsu. Näiteks oleks võinud üritus toimuda nädalalõpu-päevadele paigutatult ühel päeval Stokholmis, teisel Upsalas.

Stokholmis eesti publikule pakutud programm oli liiga piiratud, et meelde jäävaks kujuneda. Laiemale ringkonnale oli määratud õieti ainult kaks loengut: eesti kunstist (Kangilaski) ja regilaulust (Tormis). Kes eesti kultuurist rohkem tahtis kuulda, pidi Upsalasse sõitma, kus Jaak Põldmäe kõneles 70-te aastate eesti luulest, Enn Vetemaa uuemast eesti kirjandusest ja Lennart Meri näitas oma uut filmi *Linnutee tuuled*. Kellel oli aga võimalik kaks argipäeva vabaks võtta mõnetunniliseks Upsalasse sõitmiseks keset päeva? (Upsala kohalik eestlaskond pole suur.)

Rootsi publiku osas (4 loengut) olid raskused teistsugused, millest esiteks nimetaksin keelelisi. Kahtlemata tegi kõige targemini Veljo Tormis, kes oma kaks loengut laskis kohapeal rootsi keelde tõlkida (Harry Olt). Tormise isiksus ja ettekanne pääsesid nii hoopis paremini mõjule kui inglise või saksa keele vahendusel, mida teised lektorid kasutasid. Kultuurivahendamise katsetel tuleks lektorite keeleoskusesse senisest

hoopis kriitilisemalt suhtuda ning käsikirja ja tõlkija kasutamist nõuda, kui on kahtlust keeleteadlaste puudujääkide suhtes. Peale keeleteadlaste külje tuleks ka tehnilisele ja välisele küljele rohkem tähelepanu omistada.

Teine küsimus on, missuguses ulatuses rootsi publik üldse antud olukorras informeeritud oli ja kohale tuli. Kui hakkame arvutama, siis käis Stokholmi loengutel umbes 350 isikut; kuna paljud käisid mitmel loengul, oli tegelik osavõtjate arv mitte rohkem kui 250. Neist moodustasid kaugelt suurema osa eestlased. Rootsia ja muud publikut võis vahest 50 ümber olla. Kui paljud neist olid loovad isikud ja asjatundjad, seda ei tea, aga just niisugused kontaktid pidid olema kodumaa kultuurisuhtelaste meelest eriti olulised.

See suhteline ebaedu tõstatab üldise küsimuse: mis on eesti kultuuri tutvustamise tingimused välismaal praegustes oludes?

Mis äsjalõppenud kultuuripäevadesse puutub, siis võime kritiseerida organiseerimist, aimata korraldajate vahelisi koostööraskusi ja nende erinevaid taotlusi-huve ürituse läbiviimisel, ette kujutada isikuliste ja majanduslike ressursside piiratust, massisuhtlusvahendite ja opositsioonitekitajate huvipuudust ja kindlasti muudki, mis sarnaste ettevõtmiste juurde kuulub, ehk küll erinevates proportsioonides. Sellest kõigest ülesamine ongi kultuurivahendaja töö.

On aga teisi raskusi, mida ma parema termini puudumisel nimetaksin „kliimaatilisteks“, mida aga kuidagi normaalseiks ei saa pidada. Näiteks on rahvusvahelistel kongressidel liigagi tuttav olukord, et nõukogude delegatsioon, kellele ruumid varutud, programmiajad kinni pandud ja materjalid muretsesed, üldse kohale ei ilmu, sellest parimal juhul viimasel minutil teatades.

Ka N. Eestist organiseeritud kultuurisuhtlemisel ei ole niisugused juhud tundmatud. Variatsioonid on mitmesuguseid: vahel on ka mõista antud, et ühte või teist isikut ei maksa välja oodata. Ma ei usu, et VEKSA, kes kõike nii kenasti korraldada tahab, niisuguseid raskusi välja mõtleb. Fakt on igatahes see, et olukord, kus valitseb ebakindlus isikute kohalesaabumise suhtes, selget juttu ei räägita, informatsioon ei jookse või ei ole usaldatav jne, takistab korraldajaid täie panuse andmisel.

Nii seatakse suhtlemisele täiesti ebaloomulikud tingimused ja piirid, mis ei tohiks olla ei N. Eesti ega eesti kultuuri tutvustamise huvides. Dialoogi, mida me kõik vajame, ei saa neile alustele ehitada. Lootkem, et need asjad tulevikus paranevad.

Muidu on meie kultuuri tutvustamine välismaal väliseestlaste asjaks olnud juba nende asukoha tõttu. Pingutustest ja mõningatest saavutustest hoolimata ei või keegi öelda, et nad oleksid oma asukohamaades eesti kultuuri vastu suutnud erilist huvi äratada. Kultuuri lansseerimine on suurte kuludega seotud; väliseestlaste koondressursid on aga peamiselt poliitilise töö tegemiseks läinud, sest seda on tähtsamaks peetud. Seni ei ole ka suudetud ulatuslikke ja püsivaid ühiskondlikke toetusi hankida omakultuuri arendamiseks ja tutvustamiseks, kuigi see mõnel asukohamaal peaks olema teoreetiliselt võimalik.

Nii oleme olukorra ees, kus meil on küll vaimseid ressursse (näiteks tõlkijaid ja häid kohalike olude tundjaid), puuduvad aga otsesed majanduslikud võimalused eesti kultuuri tutvustamiseks. Sellest tagapõhjast teadlik olles oli kibe tõdeda, kui eitavalt suhtus Stokholmi organiseeritud eestlaskond ajalehtede *Eesti Päevaleht* ja *Teataja* läbi nimetatud eesti kultuuri tutvustamise katsesse, kuna seda viis läbi N.Eestist tulnud kultuuri-delegatsioon. Oluline küsimus on, kas eesti kultuur on eesti kultuur ikka ainult siis, kui pagulased seda esitavad, aga pole seda enam, kui kodumaa eestlased seda teevad. Eestlus välismaal ei kesta aga igavesti. Praegu veel oleks meil võimalus eesti kultuuri tutvustamisel kaasa rääkida — aga kui kauaks?

Raivo
Randes

Käisin kolm päeva järjest eesti kultuuri kuulamas – või vähemalt seda oma kohalviibimisega toetamas. Õnneks olin nädal varem Metroo kursusest osa võtnud ja ka mujal viimase kuu jooksul kaunis intensiivselt eesti keele sees elanud. Tänu sellele avastasin, et oli võimalik eesti keelest ka siis aru saada, kui seda informatsioonivahendina kasutatakse akadeemilisel tasemel.

KUNST

Esimesel loengul, kus käisin, tutvustas Jaak Kangilaski eesti kunsti. Ta näitas valguspilte ja kontsentreerus õlimaalistele käesoleval sajandil. Oma ettekandes ei käsitlenud ta väliseesti kunsti, kuna – nagu ta ütles – siinsed eestlased seda paremini tunnevad kui tema, mitte sellepärast et ta seda alahindaks.

Olles võhik kunstialal ei lootnud ma, et loeng mulle midagi erilist pakuks. Siiski: kui loengult lahkusin, tundsin, et olin midagi huvitavat üle elanud. Kõigepealt muidugi need värvid, vormid ja varjud, mis igal maalil ja iga erineva kunstniku juures mingisuguse süsteemikindlusega teistest erinevad. Kui kaks õhtut hiljem uuel loengul umbes neidsamu pilte nägin, oskasin kunstnikke juba ise eristada. – Loeng ise ei annud uut informatsiooni, ka kuna lektori inglise keel jättis soovida.

Mis Kangilaski loengust kõige rohkem meelde jäi, oli ta osav ajalooline ainekäsitus. Kogu aeg võrdles ta eesti kunsti välismaa kunstivooludega ja selgitas hästi, miks just teatud nähtused on eesti kunstile mõju avaldanud ja teised mitte. See ei olnud loeng ainult eesti, vaid kogu Põhja-Euroopa ja Euroopa kunstist ning sellest, kuidas ajaloolised ja ühiskondlikud asjaolud on kunstielu mõjutanud.

KEELED

Järgmisel päeval sõitsin Uppsalasse, et kuulata loengut soome-ugri keelte uurimisest N.Liidus ja vaadata Lennart Mere filmi *Linnutee tuuled*. Uppsalas selgus, et loengupidaja oli haigestunud ja kohalik Raimo Raag päästis olukorra dotsent Norviku märkmete ettelugemisega. Eriti palju need võhikule ei andnud, kuna need sisaldasid peamiselt võrkeelseid uurijate nimesid erinevates N.Liidu linnades. Peale ettelugemist näitas Raimo Raag, kui talle küsimusi esitati, et ta on oma õppereisidel Eestisse ja Venesse soome-ugri keelte olukorda väga hästi tundma õppinud, külastades muuseas ka üht eesti küla Kaukaasias. Ta nimetas ka, et Eestis on hakatud teatud määral uurima eesti

keele arengut venekeelse ümbruskonnaga küldes. Keele arengut väljaspool N.Liitu tulevat aga uurida väliseestlastel, kuna selleks ei leiduvat Eestis ressursse.

KULTUUR

Dotsent Norviku puudumisel anti *Sirp ja Vasara* peatoimetajale (Eduard Tinn) võimalus rääkida eesti kultuurist ja selle arenemisvõimalustest. Minu arvates kujunes see sõnavõtt kõige huvitavamaks ettekandeks, mis mul neil päevil oli võimalus kuulata.

Tinn ütles, et *S&V* toimetused on Eesti noorim, koosnedes peamiselt 30 - 35-aastastest meestest. Leht on viimastel aastatel eriti välja toonud rahvuskultuurilisi küsimusi, milliseid varem ei ole millegipärast puudutatud. Tema arvates võiks koostöö, inimese aktiivsus ja tahe palju mõjutada ühiskonna ja kultuuri edaspidist arengut. Ta puudutas ka lahkkelisid vanema ning noorema generatsiooni vahel, taunides vanemate passiivset hoiakut.

Ta arvas veel, et üks kultuur võib püsima jääda ainult siis kui ta ise suudab teistele midagi anda. Oleme küll võinud aastasadu säiluda selle tõttu, et oleme isoleeritult talveund maganud, uutes tingimustes peame aga nüüd aktiivselt tegutsema. Oleme kahe kultuuri vahel ja peame jälgima mõlema positiivseid jooni, omaenda kultuuriloomingut pidevalt uuendades.

Tinni arvates on läinud sajandid eestlase iseloomu tublisti mõjutanud. Ühest küljest on sakslaste käest õpitud orjalikkude täpsust ja korrapärasust, mis teatud olukordades on takistav ja pidurdab progressi. Teisest küljest on eestlase „matsiseisus“ andnud talle peremehetunde maal, kuna linnas ta end kodus ei tunne. Sellepärast võib Eestis näiteks praegu näha Ida-Euroopa kõige kvaliteetsemaid maa-asulaid, kuna aga Tallinna vanalinn laguneb. Siiski on see „linnavurle“, kes praegusel ajal peaks suurel määral kultuurikandja olema.

FILM

Kuna paar nädalat varem olin Metroos Ojamaal näinud Lennast Mere esimest filmi soome-ugri rahvastest (*Veelinnu rahvas*), oli nüüd huvitav kohe teist osa näha. Kui esimene näitas katkendeid viie, siis teine tõi neid kümne erineva hõimurahva elust.

Siin ei ole koht filmi sisu edasiandmiseks ega ka lähemaks analüüsiks. Tahaksin ainult nentida, et Meri on jäädvustanud palju huvitavaid momente nii erinevate rahvaste kui näiteks laplaste, vadjalaste ja mordvalaste elust.

Film kestis aga ainult 50 minutit, mispärast võttes tundusid väga fragmentaarsetena ja punast niiti, mis pidi filmi koos hoidma, oli raske jälgida. Üks selline niidiots, mis siiski väl- ja paistis, oli näiteks asjaolu, et ungarlased praegugi veel püstitavad terava paadinina vormiga hauakive oma surnuaedades. Sama ninavormiga paate võib aga veel tänapäeval näha teisel pool Uurali mägesid (vist manside juures), kust ju soome-ugri rahvad mitme tuhande aasta eest hakkasid lääne poole liikuma.

Huvitav oli pärast filmi kuulda Mere kommentaare ja vastuseid küsimustele. Ta ütles muuseas, et kuna filmi tehti koostöös Ungari ja Soome tv-ga, tuli arvestada ka nende nõuetega. Film sai sellepärast liig lühike käsitletud hõimude arvu jaoks.

Meri andis ka huvitava ülevaate filmi autentsuse kohta, mida olime juba Metroos peale esimest filmi arutanud. Nimelt tundus mõnes stseenis olevat liig palju rahvariietes inimesi või vahel liig primitiivne elu. Meri kinnitas aga, et kõik on autentne tema filmides, kuigi mõned stseenid on vändatud rohkem kui kümme aastat tagasi. Nii oli ta näiteks jõudnud mari pulma (esimeses filmis) alles paar tundi enne algust ja ilma oma tulekust ette teatamata. Ta jõudnud vaevu oma kaamerad üles seada, kui juba algas kibe väntamine. Kuid ta oli 30 pulmapaigast siiski valinud sellise, kus maride ala muusika-traditsioon pidi olema kõige tugevam.

Kui filmi peaks Lääne tv-s näidatama, tahaks loota, et seda tehtaks väikese sissejuhatusega, mis selgitaks filmi tekkelugu kui ka soome-ugri rahvaste tagapõhja. Meri ise suhtus millegipärast sellisesse sissejuhatusse skeptiliselt, kui seda talle soovitati.

TEISTE MULJEID

... Kangilaski esituses oli keskne koht kunstidiaposiitividel, mida tal oli kaasas sellisel hulgal, et tekkis mulje nagu käik- sime ringi suures eesti kunstimuuseumis „kus peaaegu kõik on olemas“. Eriti huvitav oli tutvuda Eestis pärast sõda loodud kunstiga, mis osutus rikkalikumaks ja mitmepalgelisemaks kui siin arvatakse. Kahjuks ei olnud korraldajad diskussiooni ette näinud, vaid sundisid publikut õige peatselt peale ettekannet lahkuma. ...

Kõige õnnestunumaks Stokholmis kuulnud loenguist pean heliloo- ja Veljo Tormise oma – *Eesti regilaul ja rahvalaulu traditsi-*

oon. Tormis mitte üksi ei tunne eesti regilaulu viimse peensuseni, vaid oskab ka oma teadmisi edasi anda ja publikut kaasa kiskuda. Kohapeal arranžeeris ta publiku koori ossa ja niimoodi eeslaulja ja koori pendeldava vastulaulmise läbi sündiv ühine väljendus haaras kõiki oma intensiivsusega ja jättis elamuse regilaulust kui iidsest kommunikatsioonivahendist. ...

Oma saksakeelse ettekande täienduseks esitas helilooja Jaan Rääts lindistatud näiteid 70. aastatel kirjutatud muusikast. Näited olid huvitavad, aga valik oleks võinud olla mitmekesisem. Nüüd jäi mulje, et Eestis kirjutatakse eriti kahele klaverile.

5. Balti Noorteseminar

*Valdemar
Vilder*

Balti Noorteseminaride korraldamise idee tärkas Lõuna-Austraalia pealinnas Adelaide'is. Rühm säälseid, Austraalias sündinud ja kasvanud noori leidis, et olla eestlane, lätlane või leedulane tähendab neile enam kui käia rahvatantsu tantsimas või kanda merevaiguga kaunistatud hõbeehteid. Nende noorte eestvõttel loodi a. 1976 Balti Noorte Aktsioonigrupp, mille tegevus ajajooksul laienes ka teistesse osariikidesse.

1976. ja 1977. aastate jooksul toimus Aktsioonigrupi korraldusel neli Balti Noorteseminari Adelaide'is ja Melbourne'is. Esmakordselt Austraalias loodi nende seminaride näol püsivalt ilmeline, avaliku vaba mõttevahetuse foorum balti rahvaid puudutavais küsimusis. Vajadust niisuguse foorumi järele tunti juba ammu, kuid siiani oli see meil puudunud.

Balti Noorteseminaride üheks peaeesmärgiks on võimaldada informatsioonivahendust Balti päritoluga noortele, kes sageli oma rahvaste saatusest vähe teadlikud. Edasi püütakse arutleda meie ühiskondlikke tänapäevaprobleeme ja ergutada mõttevahetust meie võimalike tulevikusammude üle, nii kultuurilisel kui ka poliitilisel alal. Kõik ettekanded ja arutlused seminaridel toimuvad inglise keeles, seega pole osavõtt takistatud ka neile siinkasvanud noortele, kes siiani kas keelelistel või muudel põhjustel oma rahvusgrupi tavapärasest tegevusest eemale jäänud.

Sydney Baltic Studies Group

Vasakult: Vytas Juška, esimees; Rimas Skeivys, Linda Uhlberg, Tia Raudma, dr. Georg Raudzens, prof. Jaan Oitmaa, Valdemar Vilder, Terry Kass, Ingrid Sulkatko

Ene Nõmme kõneleb Noorteseminaril

Seminaridel esitatud ettekanded avaldatakse trükitud *Toimetistena (Proceedings)* ja need on müügil kohalike Eesti Majade raamatukauplustes, hinnaga 1 Austraalia dollar vihik, pluss postikulu. Tellida võib neid aadressilt: Baltic Youth Action Group, c/o Kaljo Linde, Estonian House, 200 Jeffcott Street, North Adelaide, S.A. 5006 Australia. Siiani on ilmunud esimese nelja seminari materjale sisaldavad vihikud.

Eesti noorte osavõtt Balti noorteseminaridest oli esialgu üsna tagasihoidlik. Ka esimese nelja seminari sisulises osas piirdus eestipoolne panus paari referaadiga, nõnda et näis nagu oleks Austraalia eesti noored meie rahvusliku mõtlemise jätnudki lätlaste hooleks. Alles käesoleval aastal, kui pärast pikemaid eeltöid jõuti esimese seminari korraldamiseni Sydney, muutus olukord eestlaste kasuks.

Viies Balti Noorteseminar peeti 18. märtsil 1978, Sydney Leedu Klubi ruumides. Osavõtjaid ilmus kohale 81, neist eestlasi 30. Domineeris eesti noorus, kelle hulgas võis näha ka üksikuid eesti vanema ja keskmise põlve kultuurihuvilisi.

Seminari avas üks Leedu Klubi noortest direktoritest, Vytas Juška, kes oli ka seminari leedupoolseks koordineerijaks. Järgmisena kõneles seminari eestipoolne koordineerija Valdemar Vilder, kelle sissejuhatava sõnavõtu (nn. „keynote address“, teemal *Sixty Years and After*) rõhuasetus oli suunatud kolme balti rahvuse 60 aasta eest toimunud iseseisvumise meenutamisel järgmisele, eelseisvale kuuetele aastakümnele, mille sisustajaiks meie rahvaste hüvanguks saavad olla vaid selle põlvkonna noored, kes kogunenud siinsele seminarile.

Lätlane Aldis Putniņš, Adelaide'i Balti Noorte Aktsioonigrupist, märkis ära seniste seminaride sihte ja saavutusi.

Seminari loengute kava oli jaotatud kolmeks istungjärguks, millest igaühte juhatas eri rahvusest koosoleku juhataja – Tiia Raudma (eesti), Jānis Čēčins (läti) ja Vytas Juška (leedu). Loengutega esinejad olid kõik kahekümnendais aastais noored, kes kõnealuseid teemasid käsitlesid Austraalias sündinud ja siin hariduse omandanud põlvkonna vaatekohast.

Avaloengus *Eesti ja Läti riikide tekkelugu I maailmasõja ja Vene revolutsiooni kestel* käsitles ajaloolane Terry Heino Kass

neid ajaloosündmusi ja tegureid, mis võimaldasid Eesti ja Läti omariikluse. Analüüsidest poliitilist olukorda iseseisvuseelses Eestis, selgitas kõneleja miks bolševism kohaliku elanikkonna seas ei võitnud poolehoidu, jäädes Eestis (vastupidi Lätile), väljaspoolt pealesurutud ideoloogiks.

Leedulane Rimas Skeivys kõneles elektronarvutite mitmesugusest kasutamisest tänapäeva Balti liiduvabariikides. Teise leedulase Vytas Juška teemaks oli leedu rahva kultuuriline rõhumine Hruštšovi-järgsel perioodil, eriti poliitilised surveavaldused kirjanduse ning kunsti valdkonnas.

Lätlane Andris Kariks tõstis päevakorda Austraalias jätkuvalt akuutse teema *Süüdi või mitte süüdi? (Kontaktid Balti riikidega)*. Lähtudes vabadusmeelsest seisukohast, leidis kõneleja, et meie pagulasühiskonnad on süüdi – kuna omaksvõetud negatiivse hoiakuga okupeeritud kodumaaga suhtlemise osas takistatakse kodumaal vajaliku informatsiooni ja vabadusideede levikut raudeesriide taha. Neid noori, kes ametlikke dogmasid ei järgi, püütakse ühiskonnast välja suruda.

Pärast kohvipausi jätkus seminar, teemaks Austraalia eestlaste teise generatsiooni kohanemisprobleemid austraalia ja kohalikus eesti ühiskonnas. Ena Nõmme refereeris oma ülikoolitööna sooritatud psühholoogilise uurimuse tulemusi 18-21 -aastaste Sydney eesti noorte rahvusliku hoiaku kohta.

Lätlane Māris Bruzgulis seminari viimase lektorina suunas kuulajate pilgud tulevikku, kõneldes iseseisva Läti Vabariigi taastamise väljavaadetest ja raskustest, mis sellega võiksid seostuda. Lõppsõna lausus ühiskonnateaduste üliõpilane Lembit Suur. Järgnes seltskondlik koosviibimine veini ja suupistetega. Pärast olid seminarist osavõtjad palutud Leedu Klubi juhatuse poolt korraldatud klubiõhtule adagiotantsude ettekannetega.

Vahepeäl on juba toimunud 6. Balti Noorteseminar Melbourne'is ja 7. Adelaide'is. Kaheksas seminar peetakse jällegi Sydneys, seekord Macquarie Ülikooli ruumides, 16. septembril 1978. Eestlastelt on kavas rida uurimusi ja raamatunäitus.

Erno Klaari palvel AK jaoks paberile pannud

Juhan
Viiding

Olen sündinud Tallinnas 1. juunil 1948 kirjaniku perekonnas. Olen oma vanemate, Linda Kusta t. Viidingu (neiuna Laarman) ja isa Paul Johani p. Viidingu neljas laps ja ainus poeg. Luuletajanimi oli Jüri Üdi, mille leidsin ühel ilusal päeval. See oli aeg, mil pidasin tarvilikuks hoida lahus „eraelu“ ja kirjanduslikku tegevust. Nüüd on see vaateviis muutunud, püüan otsida midagi muud, identsust (kui just see sõna). 1968–1972 õppisin kadunud Vold. Panso poolt juhitud lavakunstikateedris. Tallinna Riiklikus Konservatooriumis. Pärast selle lõpetamist olen tänini töötanud TRA Draamateatris. Ei saa (veel) ilma teatrita! Minu kodumaised lemmikkirjanikud on Jaan Kaplinski, Hando Runnel, Viivi Luik, Mati Unt, kui nimetada vaid mõnesid nooremas keskeas inimesi. Muidu – kogu maailma kaunis ja inimest ülendav kultuur.

Sügava siseilmlikkuse ja harukordse andega teatrimees Jaan Toominga looming on minusse kõige olulisemaid mõjujälgi jätnud.

Minu luulet on ilmunud nii:

Närvitriikk LR 1971 (üks neljandik)

Detsember ER 1971

Käekäik LR 1973

*Selges eesti keeles (ei mäleta, mis aastal)**

Armastuskirjad LR 1975 &

koondvalik Juhan Viiding Ma olin Jüri Üdi 1978.a.

Nendest raamatutest on mul mõned alles, nii et saan mõnele inimesele, keda need *huvitada* võiksid, mõne anda. Praegu olen turismireisil Rootsist. Reis on imeliselt meeldiv, oli võimalus kohata siin mitmeid edumeelseid eestlasi. Kohtusin ka Lars Helanderiga, kes mullu tegi filmi Balti liiduvabariikidest ja mida just maikuus Rootsi tv-s näidati.

Eriti tihe ja mitmekülgne oli kohtumine perekondadega Klaar, Maandi ja Lundi ülikooli meeste Andres Koerni ja Ivar Lillega. Nimetatud inimesed on kõik käinud Eesti NSV-s ja nendega on olnud meeldivalt asjalikke kohtumisi paljudel meie kirjanikel, minul ka.

Rootsi inimeste külalislahkus üllatas vägagi. Mõned autosõidud Ivar Lille ja Andres Koerniga, kes on professionaalseim giid, keda tean Rootsis (teise giide ma ei tunne ju) andsid Malmöst ja selle ümbrusest, maast ja rahvast tunnetuslikult olulisemat teavet, kui me Mati Undiga oleksime iial osanud arvata. Põhjalikud teadmised — see äratas austust ja imetlust.

Olen kuulnud väidetavat, nagu ei sooviks Eestist tulnud inimesed eriti kontakteerida Rootsis elavate suguvendadega. Võibolla on see nii olnud nn. külma sõja järelkaja ajal. Kogesin vastupidist. Hoolimata meie visiidi lühidusest püüdsin suhelda kõigi hea tahte inimestega, vahetada arvamusi erinevate hoiakute üle, selgitada tausta, kuid eelkõige kuulata, mida on öelda võõrustajatel. Kirjade kirjutamine, intervjuude andmine ja filosoofia(d) on mu üks väga nõrk külg.

Hiljem, reisimuljete settimisel, suudan võibolla seda, mida nägin-tundsini, ka mõtestada ja ehk aitab see edaspidi mind teatritöös, kirjatöös. Need read on kirjutatud Göteborgi hotellis, kiirustamise tähe all. Rõõmsalt väsinud inimesed, nagu me siin koos kirjanik Mati Undiga oleme — vaevalt suudaks kumbki meist midagi sügavat kiirkirjas öelda. Vahest kajastub midagi neist muljeist mõne pildi või mälestuse näol loomingus, mis veel loomata. Kui päevi antakse. Ja sellega tahaks lõpetada. Rootsi lipuga võtmerõngas — mälestus sellest reisist aitab ehk hoida võtmeid kadumast. Ja usun, et tuleb aeg maa ja mere peal, kus inimeste aususe ja vastutuse määr sedavõrd tõuseb, et võtmeid ei vajatagi.

Göteborg 29. mai 1978.

* 1974 (T.m.)

Tiina
Ann
Kirss

Pane kirja
enne kui kaob
enne kui kuivab
piiskade ind
palju on vihma
vähe on öelda
süda kumiseb
vaskne valutav kell
vastu videvikku

18.9.77

Tõde ei ole alati
selge peegelpilt järvel
kuid virvendustes
on rütmi;
elu pinnale sisse kulunud
tasakaalul
on muster.
Sellele lähenen.

11.5.77

Võõramaisus ei tähenda veel võorameelsust. Hingesugulus surub sõlme seda mida ühtlus igatses, tajub seda mida õige veresugulus vaid mõistaks ühiseks, mõtlemata. Vahel väike vahemaa ühendab maailmad, kuna piiride sulatamine ja ka eitamine ehitab sisemised müürid aina kõrgemaks, ületamatuiks.

Veebruaris 1978

Mihuni on jõudnud teated, et välis-Eesti ajakirjanduses ja ka "Ameerika Hääle" eestikeelses raates on tutvustatud midagi, mida nimetatud referaadiks minu kõnest Kirjanike Liidu juhatuse koosolekul. Kuna nimetatud referaat" on tehtud ja avaldatud "minu teadmise ja nõusolekuta, ei saa ma vastutada sellele nõu eest. Kõõpõõri ei saa ma leppida sellega, et minu (või mulle omistatud) teoseid minu teadmise ja nõusolekuta avaldatakse ükskõik kus, kelle poolt ja ükskõik millistel motiividel.

Versil, 3. augustil 1978
 Jaan Kaplinski

Toimetuse märkus:

kõnesolev „referaat“ ilmus k.a. 20. juulil Vaba Eesti Sõna veergudel, 29. juulil ka Eesti Päevalehes. Peale selle on Läänepool veel vähemalt üks pikem variant samast kõnest.

Eesti muusika.

„Meloodia” c 10 09007-8

1977, rbl. 1.45

Taavo
Virkhauis

Plaadi ümbrisel on pilt Viru hotellist – nagu tahetaks näidata Eestit 20. sajandi viimasel veerandil. Ootame siis ka moodsat muusikat ümbrise seest.

Esimeseks palaks on Eino Tambergi *Võidufanfaariid* (Eesti TV ja Raadio segakoor, ENSV Riiklik Sümfooniaorkester; dirigent Eri Klas).

Šostakovitši kohta on öeldud, et ta kirjutas ühe sümfoonia keisrile, teise Jumalale. Näib, et Tamberg on selle tükiga oma keisrimaksud tasunud. Orkestri osa tuletab tõesti meelde Šostakovitši *Pidulikku avamängu* (Festive Overture), koori ja soolo osa on kirjutatud hüüumärkidega. Rahva ülespiitsutamiseks ilus tükk, kunstiliselt aga aeguv nagu Beethoveni *Wellingtoni võit* või Wagneri *Philadelphia-uvertüür* (1876), s.t. unustatav. Ettekanne on aga puhas ja esmajärguline.

Järgneb Jaan Räätsa *Kontsert viiulile ja kammerorkestrile* (op. 21, 1963; viiulil Lemmo Erendi, dirigent Neeme Järvi).

Esimene osa algab kaunis julge dissonantsiga. Rütmiline elavus on peaaegu džassi mõjule rajatud ja viiulipartii opereerib Hindemithi tonaalsuses. Aga just siis kui huvi tekib tüki vastu, on esimene osa lõpul. Kahju – oleks ilusat teemade läbitöötamist oodanud.

Teine osa (*andantino*) on staatiline, otsides pidevaid dissonantse ja siis korrates neid. Võibolla kõige moodsam osa selles tükis, kuid jälle natuke liiga kärsitu – on otsas enne kui tõesti sellesse sisse elame.

Viimased kaks osa on palju tonaalsemad ja teatud tantsurütmid on peagu rahvapärased, kuid Šostakovitši mõju (eriti viiulipartii) katab rahvuslikud jooned. Üldiselt on selles tükis palju huvitavat, kuid mitte täiesti läbi töötatud materjali. Ettekanne on korrektne ja isegi kaasakiskuv.

Eugen Kapi loomingust on siin *Kalevipoja tants Saarepiigaga* (balletisüüdist *Kalevipoeg*). See vähemtuntud süit (1950) viib meid tagasi hilisromantika perioodi. Algas inglissarvele ja

keelpillidele tuletab tõesti meelde Prokofjevi 2. sümfoonia 2. osa. See muutub pärastpoole stiliseeritud staatiliseks rahvantsuks. Ilusasti orkestreeritud, hästi mängitud, kuid mitte väga originaalne.

Heliplaadi teine pool on pühendatud eesti koorimuusikale.

Veljo Tormis (kolm laulu eeposest *Kalevipoeg*) kasutab meie rahvaaineid tõelise respektiga: tonaalsus, rütm, ostinaatod ja isegi skandeerimine on ilusasti esile toodud — mitte „ära puhastatud“, nagu sajandi alguses kombeks oli. Samal ajal kõlavad laulud värsked ja moodsad nagu kohane 20. sajandi kooristiilile.

Ernesaksa laulud (kaks pala süidist *Kuidas kalamehed elavad*) aga on meie sajandi alguse meeskoorilaulude stiilis — aeg, mil olime kõvasti saksa *Liedertafeli* mõju all — ja see ei paku suuremat huvi inimesele, kes otsiks sellelt plaadilt eesti omapära.

Kokkuvõttes ütleksin, et kui seda plaati eesti muusika tutvustamiseks kasutada, oleksin uhke ettekande taseme üle, kuid Eesti omapära tutvustamiseks muusikas oleks meil palju huvitavamaid helitöid esitada.

Plaati ümbrisesse tagasi pannes märkan, et ühel poolel seisab *Eesti muusika*, teisel — *Nõukogude Eesti muusika*. Selgitused on antud kahes (eesti ja vene) keeles. Silmale mõnusam vaadata kui Lääne omad, kus selgitused on eitea mitmes keeles. Kuid siit kerkib ka küsimus: missuguse kuulajaskonna peale selle plaadi tegemisel mõeldi?

Tänavuses mü-s ja Metrool väljendet mõtteid valimikus. Täiendused teretulnud!

Eestlasi on vähe. Kui me tahame püsima jääda, peame suutma maailmale midagi pakkuda. Aga mis on meie „eesti ideoloogia”?

*

Meie vahendid on väga piiratud. Sellepärast peaksime vaatama, mis alal saaksime vähese ajakuluga häid saavutusi. Nagu too mees näiteks, kes marssis „veesaabastega” üle Inglise kanali: ei vägivalda ega kulugi, kuid mees on maailmakuulus.

*

Jutuajamistel Eesti üle välismaalastega kipub elav sõna nagu väheseks jääma. Tore oleks mingi „Eesti visiitkaart” vestitaskuvoldiku näol (*folder*) mida saaksime jutujätkuks kaasa anda. Nagu me oma isiku tutvustamisel anname teisele visiitkaardi.

*

Üritusi nagu Metsaülikool tuleks julgemini teistele vähemusgruppidele tutvustada, neile pakkuda loenguid sel teemal või koguni sümposiume.

*

Meil võiks olla oma „firmamärk” – umbes nagu sveitsi täpsustoodetel. Kuidas oleks sellega: Võiks lugeda *esto prospective* inglise ja eesti panus maakeeles. Muid võimalusi on must miljon, aga *esto power* näiteks ei näi olevat soovitav, kuna seotud vägivalla-ideega paljudel.

*

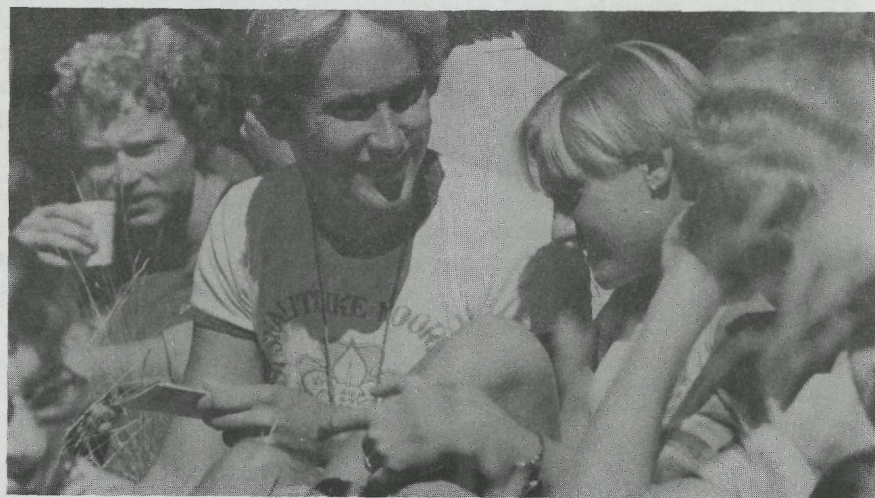
Just Kanada paljukultuurilise mõtte arendamisel oleks meil soodne juhus pakkuda üks progressiivne *esto look*, uusi ideid ja lahendusi.

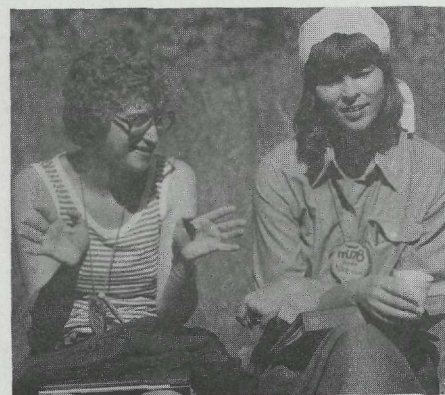
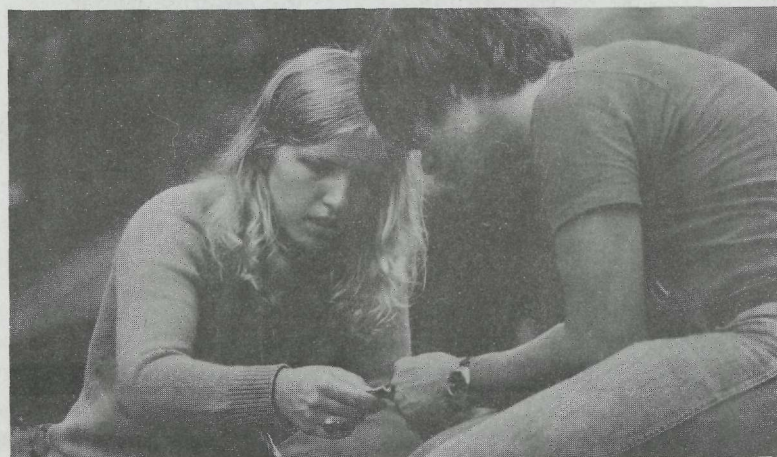
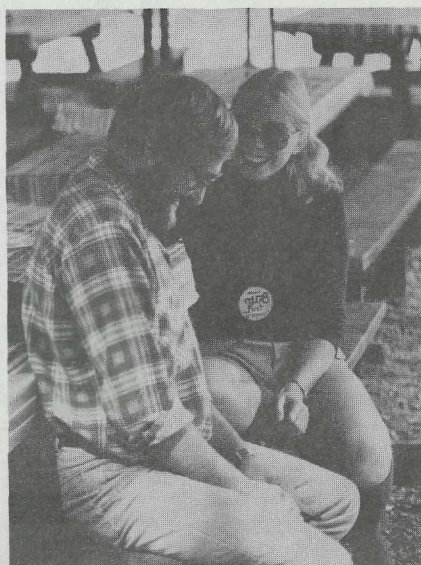
*

Aega eesti keelt kuulata-õppida leiame kõige paremini autos sõites ja vannitoas-saunas. Vajaksime firmat *Esto-Kassett*, mis pakuks huvitavat materjali (umbes „Kukerpillide”vaimus?) kuulamiseks ja õppimiseks.

*

Iga eestlaste grupp võiks korraldada „ajuraju” või „ajustrusti” koosolekuid ja nendel esile toodud hääd mõtted teistele teatavaks teha.

Urmas Wompa fotod

Mardi
Valgemäe

Kahe aasta eest USA-sse asund Nõukogude Leedu nimekaim režissöör, endine Kaunase Draamateatri peanäitejuht Jonas Jurašas teeb nüüd uut karjääri ameerika teatris. Tema esimeheks ingliskeelseks lavastuseks oli Andrei Amalriki „Ida-Lääs”. Mais 1977 esitas ta *La Mamas* Shakespeare'i „Macbethi” (vt. AK 5/77:24). Jurašase värskeim lavastus, salaja Leedust välja toodud näidend „Jalutuskäik kuuvalgel”, esietendus juuni alul New Yorgi *Off-Off Broadwayl* asuvas Uue Linna Teatris (*Theatre for the New City*).

Absurdteatri vormis kirjutet allegoorilise „Jalutuskäigu kuuvalgel”, mille autor arusaadavail põhjusil soovib anonüümseks jääda, tõlkis New Yorgis elunev leedu kirjanik Algirdas Landsbergis koos Vytas Bakaitisega. Alapealkirjastet „Traagikoomiline rituaal”, maalib näidend groteskselt tingliku pildi kurikuulsast asutusest Nõukogude Liidus, mida tuntakse sanatooriumi või puhkekodu nime all. Tüki suhteliselt staatiline, lööklausete ja üksikkõnede verbaalsusse mattuv tegevus nõuab režissöörilt tugevat lavameelt. Just siin hiilgaski Jurašase fantaasia. Ta kärpis nii tegelaskonda kui teksti, viis näidendi tegevuspaiga käsikirjas ette nähtud sanatooriumi õuelt puhkekodu ängitsevasse, pahaendeliste aparaatidega täidet sisemusse ning lõi tihti paigalseisvale tegelaskonnale peenekoelise koreograafia, mis lavastuse mõjuvalt liikuma pani.

Kui „Jalutuskäik kuuvalgel” näiline tegevus hõlmab noorte ja vanade konflikti, siis toonitas Jurašase lavastus näidendi sügavamad pinget elu ja surma, vabaduse ja vangistuse kokkupõrkeis. Jurašase režii lisas tekstis esinevaile vihjeile isake Stalinile ja kurikuulsale Beriale selliseid visuaalset teatrikeelt kõnelevaid momente nagu puhkekodu „hoolealuste” sümboolne aheldamine läbipaistvate meditsiiniliste torudega tervihoiuaparaatide külge ning vanade meeste ja naiste riietamine valgeisse linikuisse, mis meenutasid pigem surilinu kui sanatooriumi kitleid.

Kahvatuks kippuva käsikirja lavalist esilepääsu aitasid Jurašase osava režii kõrval veel Nat Coheni nüansirikas valgustus ning eelkõige Albinas Prizgintase elektrooniline muusika. Näitlejaskond koosnes peamiselt elukutselistest ameerika lavajõududest, kes esinesid enam-vähem rahuldavalt.

Üldiselt mängisid aga „noored” nõrgemini kui „vanad”. Viimaseid kehastasid Tony Allon, Merriman Gatch, Walter Leyden ja Muriel Mason.

Anonüümne leedu näidend ei küüni nõukogude eesti absurdistlike lavateoste paremiku tasemele. „Jalutuskäik kuuvalgel” ingliskeelne lavastus kinnitab aga järjekordselt Jonas Jurašase suuri võimeid režissöörina.

„Äärel olemine”

Kahe kultuuri ja ühiskonna vahel. (Huviring mü 77.)

Jaak
Rakfeldt

Aastal 1928 andis Robert E. Park trükki artikli pealkirjaga *Human Migrations and the Marginal Man*. Ta väitis: saatus on määranud, et „äärel olev inimene” elaks *kahes erinevas ja antagonistlikus kultuuris*. See olekski siis *marginaalne inimene*.

Park võttis oma uurimuses rahvaste rändamist mitte globaalselt või statistiliselt, vaid *isiksuse* seisukohast. Ta uuris migratsiooni subjektiivseid ja fenomenalistlikke tulemusi. Ta vaatles veel ka neid iseloomu-muudatusi, mis tekivad kahe ühiskonna vahel olemise tõttu.

Kui see ühiskond kust inimene pärineb enam ei kaitse, hoia ega toeta teda, on ta Park'i sõnades *emantsipeeritud isik*. See sõltuvusest vabastatud isik on *kosmopoliit* — maailma-kodanik.

Kosmopoliidina vaatleb selline „äärel olev” inimene oma päritolu-ühiskonda võõrdunud silmaga. Samuti vaatleb ta aga ka seda ühiskonda, mille sisse ta on rännanud, võõrdunud silmaga. Ta on nagu välismaalane *mõlemas* ühiskonnas.

Park väitis, et see „välismaalase olukord” edendab intellektuaalset kalduvust, mis areneb siis ka objektiivsemaks kui „tavalisel” inimesel.

Olgugi et see meie „välismaine” nüüd elab uues ühiskonnas, *ei asu ta siiski vaimselt kusagil*. Ta on hingeliselt kodutu. Ta on potentsiaalne rändaja. Ta ei ole seotud — nagu „tavalised” inimesed — oma ühiskonnas juurdunud kommete, traditsioonide ja konventsioonidega. Tal puuduvad need tõkestavad tegurid, mis pidurdavad assimileerunud inimesi.

Olla marginaalne inimene oleks niisiis kokkuvõttes *positiivne* nähe. Selline olukord vabastab ja laiendab intellektuaalselt antud isiku vaatevälja. Selle tõttu on sotsioloogid tihti kirjutanud, et marginaalsetel isikutel on sageli rohkem loomisvõimet.

Kuid artikli lõpposas väidab Parker ka negatiivset: selline „äärel olemine“ tekitab üht erilist iseloomutüüpi. Kahe kultuuri vahel kõikumine tekitab nn. lõhestatud iseteadvust (*a divided self*). Sotsioloog Everett V. Stonequist on arendanud (1937) marginaalsuse-kontsepti, rõhutades seda lõhestatud iseteadvuse aspekti.

Stonequist väitis, et *marginaalne inimene on indiviid, kes ümberasumise, kasvatusel, abielu või mõne muu põhjuse läbi lahkub ühest kultuurigrupist, ilma et ta kohaneks rahuldaval määral teisega. Ta leiab enese kummagi kultuuri ääremail, olemata osa kummaski – ta ei „kuulu“ kummassegi ega tunne end kodus kummaski grupis.*

Stonequist arvas, et selline äärel olemine võib olla tekkinud mitmel põhjusel. Üks nendest oli: *eelmisse gruppi kuuluvusest (socialization) tulenevate pärasingute (inhibitions) ja kohustustunnete säilimine.*

Olen veendunud, et see püsiv tõkestus ja lojaalsus päritoluühiskonna vastu tekitab marginaalsust noorema generatsiooni eestlaste hulgas. Paguluse-olukord surub eestluse säilitamise kohustusi nooremale generatsioonile peale.

Üsna noorelt õpivad eesti päritoluga lapsed Põhja-Ameerikas, et tuleb olla eestlane ja rääkida eesti keelt: see on hea. Üsna noorelt õpivad nad samuti, et ei tohiks olla ameeriklane või kanadalane ja et ei tohiks rääkida inglise keelt: see on halb. Nii tekib olukord, kus isik elab fenomenalistlikult võttes üheaegselt kahe erinevas ja antagonistlikus ühiskonnas.

Stonequist loetles neid iseloomuomadusi, mis on karakteristikud marginaalsele inimesele. Ta mainib *ambivalentsust* – pidevat kõikumist kahe käitumisvõimaluse või otsuse vahel. „Äärel oleval“ inimesel kerkib esile siseheitlus ja vaimne konflikt kokkupõrke tõttu kahe identsuse vahel. Marginaalne inimene hülgab tihti päritolu-identsuse ja põlgab tugeva emotsiooniga oma pärandit, aga siiski see päritolu-identsus püsib ja häirib teda hingeliselt.

Stonequist mainis veel, et äärel olemine tekitab ülitundlikku või ülisensitiivset kalduvust. Kuna marginaalisik elab kahe ühiskonna vahel, võib ta end samaaegselt arvustada kahest perspektiivist. Niisugune isik võib käituda õieti ühe ühiskonna normide järgi, aga ühtaegu valesti teise ühiskonna normide järgi. Selline kahest vaatevinklist arvustamine tekitab ka ülikriitilisi tendentse: äärel olev inimene on ülikriitiline iseenda ja ka teiste suhtes.

Stonequist mainis ka, et marginaalinimesed on tihti *endasse suletud*: äärel elamine takistab intiimse vahekorra saavutamist. Ambivalentsus, ülitundlikkus, siseheitlus kahe identsuse vahel ja ülikriitiline kalduvus tekitavad näiliselt endasse suletud olukorda. Ilmselt tuleks seda olukorda arvestada statistikaga tegelemisel: vallaliste arv eesti noorte hulgas on palju kõrgem kui „pärismaalaste“ seas.

Stonequist väitis edasi, et ääre-inimesed tarvitavad üleliigselt *ego kaitsmise mehhanisme*. Ta kasutab neid ängistuse ja rahutu olukorra vältimiseks. Eriti tõstis ta esile, et üleliigselt tarvitatakse kompensatsiooni, reaktsiooni-muutmist ja sublimatsiooni. Esimene on mehhanism, mille abil isik kaitseb end alaväärsustunnete vastu üleliigse püüdlikkuse abil. Teine (*reaction-formation*) moonutab vastuvõtmatuid impulsse ja tundeid hoopis vastupidisteks tunneteks. Kolmas teeb vastuvõtmatuid soove ja ihaldusi heaks ja sublimisekski.

Kokkuvõttes võiks öelda, et marginaalsus ehk äärelolemine on kahe teraga mõök. See olukord vabastab, rikastab ja laiendab isiku kogemuste pinda ja soodustab loomisvõimet. Kuid negatiivsest küljest võetuna tekitab äärelolemine iseloomuomadusi, mis takistavad intiimsete vahekordade saavutamist ning toovad siseheitlusi.

Viimase kahe aasta jooksul olen korraldanud vestlusgrupe marginaalsuse teemal noorte Põhja-Ameerika eestlaste hulgas. Üldiselt on mu oletused nüüd tõestatud: paljud noorema generatsiooni väliseestlased tunnevad end marginaalsete inimestena. Nad tunnevad, et neil on kaks erinevat eneseteadvust. Enamasti nad tunnevad, et nende põhja-ameerika identsus on vabam, spontaansem ja siiram kui nende eesti identsus. Nad tunnetavad siseheitlust oma identsuse küsimuses ning ambivalenttsust eesti üri-

tuste suhtes. Nad väidavad ka, et nende keeleoskus takistab intiimse vahekorra arendamist puhtas eesti keeles: nad kardavad, et ei oska väljendada oma sügavamaid tundeid selles keeles.

Enamus usub, et eestlus pakub neile midagi positiivset ning nad soovivad seda säilitada ja arendada. Üldarvamine on veel, et eestlus rikastab vaimselt ja laiendab intellektuaalset silmaaringi.

Minu kogemus näitab kokkuvõttes, et marginaalsus on küllaltki tähtis tegur Põhja-Ameerika noorte eestlaste elus. Tuleks vastata küsimus: kuidas saaks vältida marginaalsuse negatiivseid külgi ning arendada positiivseid?

Algus on-millal järg?

Eesti kirjandus võõrkeeltes. Bibliograafianimestik. Koost. M. Mauer. Tallinn 1978:244. Rotaprint, 1000 eks., tasuta.

Vello
Salo

Tegelikult tõlkijana olen ammu igatsend bibliograafiat eesti kirjanduse tõlgetest võõrkeeltesse – ülevaatenähtena sellest, mis tehtud ja mis tegemata, aga ka praktilise abivahendina teatud tekstiga maadlemise juures: võibolla on keegi kuskil juba tõlkinud?

Avasin siis värske publikatsiooni (trükki antud 3.1.1978) suurte ootustega, mis paljutootavat sissejuhatust lugedes aina tõusid: ... annab ülevaate eesti ilukirjanduse ja rahvaluule tõlgetest võõrkeeltesse alates 18. sajandi viimasest kolmandikust (1778) kuni tänapäevani (1977 incl.) On registreeritud kodu- või välismaal eri raamatuna, kogumikes ja antoloogias, albumis, almanahhides, aastaraamatuis, toimetistes, kalendreis, kirjanduse lugemikes ja õpikuis ilmunud tõlked. (lk. 5) Nimestiku koostamise põhimõtteks oli teha kirjed de visu. Eesti NSV raamatukogudes puuduvad teosed telliti RVL-i teel Moskva, Lenini-gradi või välisriikide raamatukogust. Siiski polnud võimalik kõiki raamatuid näha, niisiis on mõned kirjed antud rahvusbibliograafiate või muude usaldusväärsete allikate järgi (tähistatud tärniga). (lk.6)

Bibliograafiat lehitsedes selgus, et sisu ajab sissejuhatuse valesse: mingit ülevaadet me siit ei saa, tegemist on ainult valimikuga, mis sisaldab võibolla ainult poole meie tõlkijate vastast. See ei saanud tegijaile teadmata olla, sest puudub olulisi tõlketeoseid, mis seisavad a.1970 Tallinnas trükit ülevaate

Estonian Literature bibliograafias (lk. 406j). Vaadeldava pealkirjas pidanuks siis esinema üks väike, aga tähtis t: *Eesti kirjandust võõrkeeltes*. Ning allpealkirjana: *Valikbibliograafia*.

Edasi lehitsedes torkab silma üks teine täheke-tärnike – teoste juures, mida „polnud võimalik näha“ (lk. 6). Torkab silma nii tihti, et paneb loetlema. Tulemus: 102 tärnikest ehk tubli 8% kirjete (ingl. *entries*) üldarvust.

Miks nii tihti? Kas on tegemist raskesti kättesaadavate asjadega? Üllatuseks selgub, et hoopiski mitte: Varssavis ja Moskvas a. 1976 ilmund raamatud (nr. 696a ja 432) polnud Tallinna bibliograafidel 1978. a. alguseks veel käes! Ning need pole hoopiski mitte üksikud näited. Kui see on tõsi, tuleb nentida, et meie pealinna bibliograafid on siin võimatut proovinud.

Kui kaugele on nad jõudnud?

Näiliselt sisaldab nimestik 1214, tegelikult aga 1248 kirjet (numbrid 73 ja 744 puuduvad. *a*-ga või koguni *b*-ga tähistet 'hilinejaid' loendasin 27, lisas leiame veel 9 numbrita kirjet).

Esimene osa registreerib 45 teost rahvaluule ja 23 ilukirjanduse alalt. Siin haigutab kõige suurem lünk: puuduvad näiteks Matthews ingliskeelne (1953, 2. tr. 1978), Orase saksakeelne (1964), Kilpi-Hynyneni ja Turtianeni soomekeelne (1969), Dala Kisfaludy (1971), Dala Kisfaludy-Salo (1971) ja Guidacci-Salo (1973, 2. tr. 1975) itaaliakeelsed eesti luule antoloogiad. Soome- ja itaaliakeelsed sisaldavad muide hulga 60-ndate aastate luuletusi Eestist.

Bibliograafia teine osa (nr. 74-1214) loetleb üksikute autorite võõrkeeltes ilmunud tõlkeid. Näitena selle osa kvaliteedist võtkem klassik Marie Underi kohta käiv loetelu.

Siin on tärniga märgitud Underi-valimikud Matthews (1955, ingl. k.), Dequekeri (1970, prantsuse k.), Grünthal-Laabani (1963, rootsi k.) ja Stocki (1949, saksa k.) sulest. Seega ei ole koostajad saanud anda nende teoste sisu (nagu on tehtud muude kirjete puhul – erandiks vähemalt Suitsu ingliskeelne valimik, mille sisu *ei ole* nr. 877 all antud, olgugi et tärnike puudub) ning kasutaja ei saagi teada, kui palju luuletusi ja missugused just on tõlgitud.

Kuna käesolev ei pürgi olema ammendav arvustus, lisan lühidalt

ainult mõned esmakordsel sirvimisel üleskerkind tähelepanekud ja mõtted-soovid.

Esiteks: kes on „eesti kirjanik“? Ülemal mainit *Estonian Literature* käsitleb autoreid nagu Bernard Kangro, Kalju Lepik, Arno Vihalemm, Ivar Grünthal. Neist ei leia me jälgegi käesoleva nimestiku registrites. Kas nad olid eesti kirjanikud a.1970 ja ei ole nüüd enam? Kõiki nelja on tõlgitud enam kui üks kord, muuhulgas ka nr. 70 all registreerit suures ungarikeelses eesti luule antoloogias. Kirje nr. 70 annab kõigi tõlgit autorite nimed peale eelnimetet nelja. Miks on nende nimed kustutatud? Alles kaks aastat tagasi tõi *Looming* (5/76:878) nende nimed koos teistega. Niisugused lüngad kahandavad bibliograafia väärtust tublisti.

Registrid paistavad olevat hästi tehtud, kuid ei sisalda numbrdamata lisas (lk. 214j) toodud teoste andmeid.

Aino Kallas *ei ole* eesti kirjanik, Hans Leberecht *on*. – Vene, läti ja leedu (ning muud N.Liidu) keeled *ei ole* võõrkeeled. – Torkab silma venekeelse tõlke põhjal tehtud tõlgete arv. – Väliseestlaste tööd (väga väheste eranditega) on ignoreeritud – isegi siis, kui nad on tõlkinud kodumaal asuvaid autoreid.

See bibliograafia lausa karjub täienduse järele. Kui niisugust kuskil tegema hakatakse, oleks väga soovitav ka perioodikas ilmumu registreerimine – kui on juba arvele võetud Prahast ainult 200 eksemplaris tehtud rotaatorpaljunduski (nr. 731). Sedakorda on ühe „polnud võimaliku“ puhul nimestikku sattunud ka perioodikat: Emilio Teza töödeldud *Koit ja Hämarik* (nr. 166) ilmus ajakirjas *Nuova Antologia*, vol. 20, juuli 1872:668-670. Kuid kas poleks veelgi huvitavam teada, et Tuglase *Popi ja Huhuu* ilmus itaalia keeles (1975), olgugi et perioodikas?

Nimestikus kirjapandu on kindlasti „parem kui mitte midagi“ kõigi puuduste peale vaatamata ning tegijaile tuleb suur aitäh öelda nende vaeva eest. Siiski panen raamatu kurvalt käest. Sest mida ütleb seik, et Tallinnast vaadatult kättesaadavateski kohtades ilmud teosed ei ole paari aastaga sinna jõudnud? Eks ikka seda, et tõlkekirjanduse *kogumine* on meil praeguseni väga viletsal järjel. Mis tähendab ka seda, et *ülevaadet* sel alal sündinust-sündivast ei ole kellelgi võimalik saada. Mis tähendab omakorda raskusi tulevikuplaanide tegemisel.

Ülo Ignatsi loengumärkmeid

Tõnu Parmingu see loeng äratas Metroos kõige rohkem tähelepanu. Katsun seda kokku võtta. (See pole aga stenogramm!)

- Eestlastel on ülikõrge vallalisusmäär, mis toob suuri raskusi eesti rahva juurdekasvule, väitis Parming. Seda väga suurt vallalisust toob kaasa eestlaste eriline „sugurolli-käitumine“.

- Aastat kümme tagasi uurisin ma kakskeelsust eesti noorte hulgas Lakewoodis. Seal oli palju eestlasi, poisse ja tüdrukuid, aga nad ei käinud kunagi üksteisega koos väljas. Küll käidi väljas teiste vastassoost isikutega, kuid mitte eestlastega. Eesti noorte roll *eestlastena* näib olevat eraldatud nende rollist *inimestena*.

- Kust õpime sugurolle? Meediast, kirjandusest ja eelkõige eeskujust. Massmeediat pole meil väljaspool Eestit peaaegu olemas. Sellepärast peame uurimist piirama vanemate eeskujule ja kirjandusele.

Parming leiab, et eesti kirjanduses leidub palju isamaa-armastust. Armastust vabaduse vastu esineb samuti rohkesti, leidub koguni armastust kirjandusliku vormi ja struktuuri vastu, mille näiteks Parming tõi ühe Ranniti luuletuse.

- Nüüdis-Eestis ilmneb armastus-teema kirjeldamise madalpunktina armastus sotsialistliku realismi vastu, kus naiste silmad säravad nagu õlitatud kuullaagrid.

- Mis meie ilukirjanduses puudub, on tõelise, sügavama intiimsuse kirjeldused vastassoost isikute vahel. Puudub armastusele rajatud intiimsus sugurollides. Meil on igasuguseid muid sugurolle ja väga palju muid armastusi, aga mitte palju kirjeldusi armastusest mehe ja naise vahel intiimsel alusel. Erootikaga on lugu veelgi halvem.

- 1965 ilmus *Manas* Arvo Lannuse lühijutt *Nadiir*, üks näide kehvast erootika kirjeldamisest ja selleski mõttes nadiir. Lannus laseb poisil öelda, et „olime üksteise kehaga hakanud juba harjuma... silitasin teda ta reite pealt, et teda lohutada, ning ta ütles, et kui ma ta sisse tulla tahan, peaksime ruttama, sest ta on juba väsinud.“

- Ivar Grünthal on ju ka erootikast kirjutanud, aga see on nagu kliiniliselt kirjeldatud, nagu räägib eriarst, kes vaatleb naise keha. Aga Urve Karuks on kirjutanud luuletuse *Veider Paan* (kogus *Savi*), mida ma pean üheks kõige õnnestunumaks erootiliseks luuletuseks eesti kirjanduses.

- Kas teil pole vahest tunne, et enamik eesti kirjanikke on eunuhhid?

Eestlased on tüüpiliste põhjamaalastena võrdlemisi tuimad, kuiavad ja igavad inimesed, mis puutub intiimsusse ja tunnete avaldamisse, leidis Parming. Ta arvas, et enamik eesti noorusel väljaspool Eestit isegi ei tunne erootilise ala sõnu – neile pole neid keegi õpetanud. Üks Metsaülikooli osavõtjate hulgas tehtud ankeet näitab, et valdav osa noorematest (alla 40 a.) ei ole võimelised rääkima armastusest ja suguelust üksteisega eesti keeles.

Väliseesti noored saavad selle ala sõnavara maailmakirjandusest, kust nad leiavad häid, sügava läbielamise ja hea sõnastusega kirjapandud intiimelamusi, mida nad eesti kirjanduses ei leia.

- Missugune on siis „eesti meheroll”? Üks asi on täitsa kindel: eesti mees joob, joob võimsalt. Joomine on see asi, millega hoobeldakse. Joomine on see, mis teeb mehest „täitsamehe”. Eestis kodudes pakutakse külalistele alkoholi kiiremas korras kui ühegi teise rahva kodudes. Üliõpilasseltside tegevus näib pahasti olevat rajatud organiseeritud joomisele.

- Eesti „elumeestel” on üks väljendus: enne lonks, siis tonks. Joomata nagu ei saa – aga igakord vist ei jõutagi lonksust kaugemale. Eesti mehe suguroll on konfliktis tema joomis-kultusega.

- Eestlasi abiellub vähe ja sünnib siis ka vähe. Võibolla võib üks Enn Nõu katkend arusaamist hõlbustada:

- Eesti rahvast oli kahju: vähe teda oli ja vähemaks teda jäi. Keegi ei tahtnud teda juurde teha... Võibolla peaks Eestis tulevikus sisse seadma sundabieliu – rahvaarvu suurendamise pühal eesmärgil. Kui kellelegi ei meeldi, pangu endale kott üle pea või joogu ennast purju. Kui ei abiellu, tuleks politsei järele ja sunniks. Seda oleks võibolla nii mõnelegi vaja, kes räägib eesti rahva väikesest iibest...

- Kas Teie olete doktor Ants Nugel?
- Jah.
- Te olete vallaline?
- Jah.
- Te ei ole abielus?
- Ei!
- Te olete arreteeritud!
- Mis???

Nad võtsid ta kaasa.

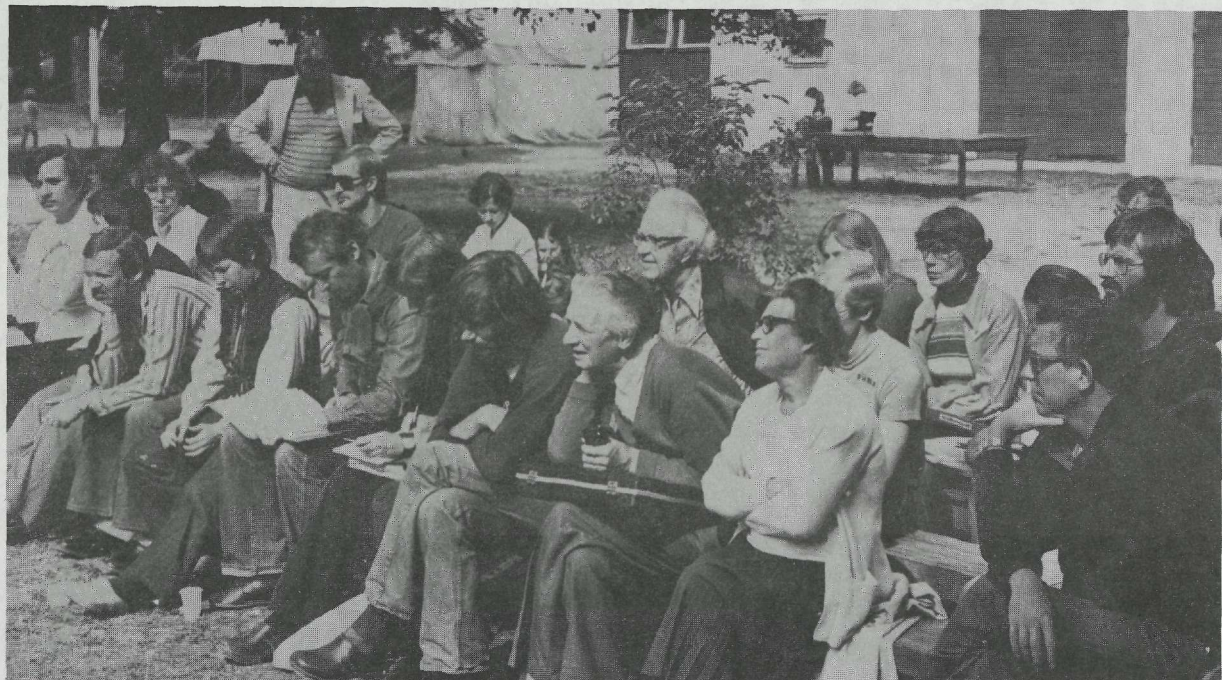
- Marss sisse! Preili, te saate oma tulevastele lastele siin isa! Võtke negližee seljast ja seadke end erootiliselt võluvasse poosi! - Ja Teie: võtke end riidest lahti!

Nad näitasid püstolitega ja jäid ootama.

- Aga nii, nii ei saa ometi, nii ei tohi!
- Nii on seadus!

Parmingu ilmselt poleemiline ettekanne kutsus esile elava vaidluse. Muuhulgas väideti, et eesti kirjanduses leidub väga häid intiimsuhete kirjeldusi vähemalt Siuru-ajast peale. Tollal arutas-vaidles kogu Eesti *sukki neid, mis lõppeda ei taha* ning Underi armastusluule läbimüükki kujunes rekordiliseks.* - Iga tahes saavutas loeng oma eesmärgi: pani mõtted liikuma ja andis ainet õige mitmeks aruteluks.

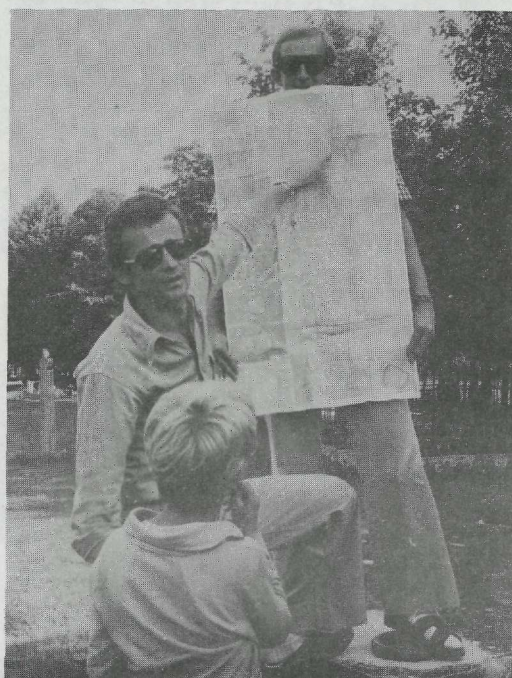
*Vrd. Reino Sepp, *Eesti armastusluule*. Valimik. Stockholm 1964 (käsikiri; T.m.)

ülo Ignatsi fotod

Raimond Kolk

Hain & Aho Rebas

Metroo 78 loeng:

Missugusteks eestlasteks tahame oma kolmanda sugupõlve kasvatada?

*Helena
Kiviloog*

Päälkirjas esitatud küsimust pean oma kogemuste põhjal eriti tähtsaks, aga ka keeruliseks. Et sellele mingil viisil vastata, peaks enne teadma vähemalt seda, kelleks eestlasi senini on kasvatatud. Mitte-eestlasena ei tunne ma küllaldaselt Eesti ajalugu ega ühiskondlikku ja pedagoogilist traditsiooni küsimuse arutamiseks puht eesti perspektiivist. Sellepärast küllap kannatab mu esitus 'eesti kogemuse' piiratuse all, kuid on siis ka üldistatav ükskõik mis vähemusgrupi suhtes.

Püstitades sihiasetusi oma laste kasvatuses ja sõnastades oma soove selles suhtes peaksime eelkõige enesele selgeks tegema raamid, milles me kasvatustööd tegelikult saame sooritada. Leian vähemalt kolm peamist tegurit, mis üksteist mõjutavad vastastikku:

Vaatlen nende eritasandite mõju ainult perekondade suunas ja ainult mõnigate tegurite suhtes.

Kuna kasvatus oma mõjude poolest on tulevikku suunatud toiming, vaatlen maailma ennekõike futuroloogilisest seisukohast, rootsi ühiskonda praeguse hetke eluümbrusena ja vähemiku või minoriteedi ühiskonda traditsiooni kajastajana ja ülekandjana. Nende kõikide tegurite vastastikuse surve all tuleb minoriteedi perekonnal teha kasvatust puudutavad otsused.

Kõige keerulisem asi kasvatustööle mõeldes on ehk see, et kasvatame tuleviku maailma kodanikke oskamata ennustada, mis-moodi see maailm välja näeb. Teame, et maailm muutub ja tulevik niisiis eeldab muidki teadmisi, oskusi ja omadusi kui mis meil juba olemas on. Aga missuguseid, seda ei oska keegi öelda. On väidetud, et oleme siirdumas industrialismi loodud materialistlikust ajajärgust materialismijärgsesse aega. Kuid miski pole kindel, sellepärast peaks kasvatust suunama nii, et see toodaks paenduvaid, kohanemisvõimelisi, loovaid, eelarvamisteta ümbruse- ja eluprobleeme lahendavaid inimesi.

Kui palju loob tänapäeva rootsi ühiskond ja tema poolt asetatud kasvatussihid võimalusi kasvatada eelpool mainitud omadustega inimesi? Seadus eelkoolide tegevuse kohta (SFS 1973:1205) on varajasema ea kasvatussihiks määranud mitmekülgse isiksuse ning soodsa füüsilise ja sotsiaalse arengu edendamise. Need on sihid. Aga missuguses tegelikkuses kasvavad lapsed? Asi paistab olevat võrdlemisi vilets. Lastel on kallimalt ehitatud ja põhjalikumalt kavandatud füüsiline ümbruskond kui kunagi varem, ent see on ka peaaegu kõik. Lapsed on kui mingisugused vanemate ripatsid kellelt praktikas on võetud võimalus ühtekuuluvustunde tekkimiseks antud sotsiaalse keskkonnaga. Kindlustamaks endale vabadust pürgivad inimesed elama eramajades. Selles keskkonnas ei tehta õieti midagi koduseintest väljaspool. Kõik tööd (näit. koristamine, pesupesemine) on koduseinte vahele pandud masinate teha või ostatekse valmisteenustena (näit. solgi äraviimine, suurelt osalt ka söögi valmistamine). Lapsed on jäänud täiesti olenevaiks nii aineliselt kui ka vaimselt vaesustuvate vanemate vastutustundest.

Kui tekib raskusi, toetutakse mitte enda abile, vaid teadusliku ettevalmistusega ekspertidele ja teraapiale. Bürokratiiseerumine on nii kaugele arenenud, et mingisugusest vabadusest üleskasvamises vaevalt enam on võimalik rääkida. Vabadus koduseintegi vahel on tegelikult formaalne, teatud kompenseeriv vabadus välise bürokraatia raames.

Teame et inimese keele ja isiksuse areng olenevad lausa otsustavalt lapsepõlve ühiskonnast. Lapsena saadud sotsiaalne pärimus on sama tähtis kui tema kromosoomid, s.o. pärivuslikud

tegurid, sellepärast et tema isiksus on tegelikult midagi väljaspool indiviidi, inimsuhetele rajanevat. Kui ühiskond lõikab katki need inimsuhted, asetades kõik oma ressursid produktiivses eas olevatele inimestele ja samaaegselt rakendab vaid juhuslikke meetmeid (=abinõusid) laste suhtes, siis nendele lastele, kes elavad ilma elava kontaktita õdedevendade ja vana-vanematega, on raske tagada kasvamist loomivõimelisteks, kohanemisvõimelisteks ja terve mina-mõistega varustatud inimesteks. Tänapäeva rootsi ühiskond ei ole eriti soodus kasvatusel, vaid seda võib iseloomustada rohkem „tehnokraatide bürokraatiana“. Et selles olukorras edukalt kasvatustööd teha, peavad vanemad olema tõesti teadlikud kasvatusel ja ühiskonnast ning terved ja tugevad isiksused.

Mida tähendab siis olla teise põlve väliseestlane ja kasvatada kolmandat minoriteedisugupõlve? Vähegi lastest huvitatud vanemad peavad endilt küsima, kas lastest peaksid saama eestlased, rootslased või midagi muud. Neis perekondades, kus mõlemad vanemad on eestlased, oskavad vähemal või suuremal määral eesti keelt ja kel on mingisugune eesti identsus, on ilmselt kergem luua eesti identsust lastele kui segaabeludes. Loomulikult on ka viimatimainitud seiga osas olulisi erinevusi. Kõige raskem olukord on segaabelus (näit. eesti-rootsi), eriti kui eesti poolel on madalam staatus (naine, halvema palgaga jne.). Niisugusel juhul läheb surve majoriteedikultuuri poolt nii tugevaks, et sellega saavad hakkama ainult tugeva emotsionaalse identsusega või teadliku poliitilise rühmakuuluvusega varustatud individid. Kuna kolmas sugupõlv tõenäolikkult rohkem kui varajasemad sõlmivad segaabelusid rootslastega, peab neile looma tugeva ja teadliku identsuse ja aitama neid samastuda rahvusgrupiga, kui tahetakse säilitada eestlust veel neljandaski sugupõlves. Identsus on nimelt psühholoogiline mõiste, teatud grupiga samastumine – poliitiline. Kolmanda sugupõlve säilumine eestlasena ja eestlusest võõrdunute tagasisaamine on tähtis sellepärast, et minoriteedikrappide probleeme saab lahendada ainult kollektiivse tegevuse teel. Minoriteet peab tegutsema rühmana, aga olema teadlik, et tema liikmeid (eriti lapsi) võidakse sotsialiseerida tegutsema rühma vastu. Säärast oma rühma või grupi vastu suunatud laste politiseerimist on tähele pandud muuseas riikide keelepoliitikas. Näiteks on Kanadas tarvitusele võetud teatud abi-

nõusid prantsusmeelsete iseseisvuspürgimuste sumbutamiseks. Minu meelest muutub see asi enam ja enam aktuaalseks ka Eesti osas ja oleks ilmselt vajadust läbi mõelda, kas varustada kodumaa eestlasi, kellega kokku saadakse, materiaalse tühjätähjaga või nende säilumist puudutavate teadmistega. Lisaks sellele ei ole tegevus eestluse säilitamise kasuks tänapäeval enam midagi ainulaadset. Vastupidi: etnilised vähemused tõstavad pead ja häält igal poolt niivõrd palju, et on täiesti põhjendatud oletada minoriteedide liikumise kujunemist järgmiseks suureks liikumiseks maailmas *black poweri* ja *women's liberationi* järel. Oleks tõesti kahju sellises olukorras lasta eestlusel hääbuda.

Mispärast tuleks eestluse säilitamisel tähelepanu osutada väikelastele? Päämiselt sellepärast et peame olema teadlikud rühmaidentsuse sündimisest, et mina-mõiste ja rühmaga samastumine ei ole teineteisega otseselt seotud tegurid. Teiseks peab teadlik olema sellest, kuidas arusaam iseendast ja rühmast sünnib. Piaget seletab seda järgmiselt:

Arengu algastmes laps ei tunne omaenda piire. Tema etniline rühm ei tähenda talle midagi. Temale on tähtis ainult see, kas ta lähedal on keegi täiskasvanu, kes talle seletab, kes ta on — et siin on sinu käed, aga need on minu käed, see on minu naba ja see on sinu oma. Et inimene võiks samastuda rühmaga, peab tal enne seda olema arusaam iseendast. Teiste sõnadega: enne kui laps suudab kujutleda endale rühmi ja klasse, peab tema oma „mina“ olema arenenud. See toimub esimestel eluaastatel ja eeldab, et täiskasvanud tõesti varuvad aega lapsele. Rühmastumine või grupisse kuuluvuse loomine teiselt poolt on kognitiivne protsess ja algab umbes kolmanda eluaasta paiku. Alles täiskasvanud eas sünnib teadlikuks saamine oma rassist ja vastavatest rühmatunnustest. Asja nii vaadeldes tuleb alguses enne kõike aidata last luua eesti identsust. Seda protsessi võidakse üles ehitada järgnevate tegurite varal:

Esimest võidakse nimetada *kaitsvaks* komponendiks. See tähendab et lapsel aidatakse aru saada, et erineva kodukeele tõttu võib ta kohata ühiskonnas eelarvamusi, seda enam mida madalam staatus on tema rahvusgrupil või nendel rühmadel, kuhu üks või mõlemad vanemad kuuluvad. Teiselt poolt tuleb last aidata, kui ta mingi eelarvamuse objektiks sattudes mingil moel

reageerib. Tähtis on, et lapsele arendadakse *paenduv* kaitsekomponent, nii et ta näeb end õiges suhtes oma rühma ja enamiku kultuuriga.

Teiseks peaks mainima *in-group* komponenti, mida võiks tõlkida *kuuluvus*komponendiks. See tähendab, et last õpetatakse tajuma oma rühma ajalugu ja kultuuri. Lapsele tuleks õpetada positiivne eripärasuse tajus. Samaaegselt peab hoiduma taandumusliku (=regressiivse) identsuse loomise eest. Kardan, et osa teise põlve väliseestlaskonnast on sattunud selle ohvriks.

Kolmandaks tuleks *produktiivne* komponent. See tähendab et last õpetatakse aru saama, et rühmaidentsus ei luba vihata teisi ja eemale tõmbuda koostööst. Sellevastu peab ta taipama rühma kollektiivse tegevuse tähendust. Omaenda rühma uurimine pakub vahendi kontakti loomiseks teiste rühmadega. Peab looma armastust oma rühma suhtes, aga ka identsust kogu ühiskonna suhtes.

Mis siis selles töös tähendab eesti keele säilitamine enamuskeele kõrval? Päälskaudselt võiks öelda, et keele abil loome oma identsuse. Nii on eriti siis kui eesti keel on emakeel. Aga sellel on ilmselt oma tähendus ka siis kui seda õpitakse teise keelena. See väide äratub üldiselt vastuväidete tormi. On ka põhjust: vale strateegia abil hangitud kakskeelsus on tõesti negatiivne. Missugust kakskeelsust me taotleme anda oma lastele, oleneb oluliselt sellest millised eesmärgid me asetame keele õppimisele ja kas me valime eesmärkide teostamiseks sobiva õpetusstrateegia (vt. tabel lk. 42).

Skeemi vaadeldes märkame, et isiku ja rühma seisukohast positiivsete tulemustega võidakse püüelda eesti keele püsima jäämist kaht teed pidi. Esiteks säilitamise teed. See toimub nii, et lastevanem või vanemad järjekindlalt räägivad eesti keelt ja pere kasutab ära kõiki õppimisvõimalusi, mida ühiskond pakub. See on ka see moodus, mille rootsi ühiskond nüüd on kinnitanud oma keelepoliitikaks sisserändajate suhtes. Olen siiski arvamusel, et Rootsis heaks kiidetud keelepoliitika peegeldab ainult ühiskonna üldist topeltmoraali. Minu meelest on fakt see, et rootslane ikka veel ei hinda sisserändajate kodukeelt, vaid peab tegelikult keelepoliitika

reaalseks eesmärgiks sulatamist. Asja nii vaadeldes on rootsi ühiskonna kakskeelsus oma loomult „ülemineku-kakskeelsus" ja viib kergesti säilitavast sulatavas õpetamisse koos kõigi selle viisi negatiivsete tulemustega.

KEELE ÕPETAMISE EESMÄRK

Rikastumine.
keeleline enamus

Sulatamine

Säilumine
vähemus

ÕPETUSVORMI VALIK

Keelekümblus.
õpetus võõras keeles

Keele hävitamine
õpetus enamuse keeles

Keele kaitse
õpetus kodukeeles

KAKSKEELSUSE VORM

Lisanduv

Kahanev
kahekordne pool-keelsus

Tegevuslik
funktsionaalne

KOGNITIIVSED MÕJUD

+

—

+

KOOLIÕPETUSE EDUKUS

+

—

+

Teiseks — mis kadunud lammaste ja segaabelude seisukohast eriti lohutav — on vähemalt teoorias olemas „luksuskakskeelsuse" tee. Teiste sõnadega moodustatakse rootsi keelt (või mõnd muud) emakeelena kõnelevatele lastele klasse, kus õpetus toimub eesti keeles. Taolise meetme rakendamiseks on vaja vaid mingisugust kollektiivset tegutsemist vähemuse poolt ja riigivõimu poliitilist otsust. On tõesti tagurlik või reaktionäärne, et eestlased näitavad sõrmega nende vanemate peale, kes saadavad rootsi keelega lapsi eesti kooli või suvelaagrisse. Vastupidi: tuleks teha propagandat, et rootsi lapsi (ja Eestis vene lapsi) saadetakse eesti kooli, siiski nii et neid paigutatakse erilistesse eestikeelsetesse

rühmadesse. Õpetajaid tuleks ette valmistada nii et nad suudaksid luua sellise kultuur-õhkkonna, et lastel on seal meeldiv ja et nad saavad positiivse identsuse. On selge, et säärase kasvatusvormi juures on õpetajate kvaliteedil ja kultuuriteadvusel otsustav tähtsus.

Ehk võiks siin eesti vähemus edendada üldisemalt kakskeel-
sust isegi rootslaste hulgas, taotledes nendele endale näiteks inglisis-, prantsus-, vene-, hispaania- jne. -keelseid klasse. Muuseas on Kanadas selles suhtes saadud tulemused olnud täitsa edukad. Sääil on ingliskeelt emakeelena rääkivaid lapsi paigutatud prantsuskeelseisse eelkoolidesse (siis mitte prantslastest laste sekka). Õpetus on jätkunud prantsuse keeles veel mõni aasta esimestel kooliaastatel. Õpetaja on olnud kakskeelne, niisiis võimeline aru saama ka ingliskeelsest kõnест ega ole püüdnud kõnelda ainult prantsuskeelt. Lapsed on saanud vabalt kõnelda ingliskeelt kaasõpilastega suheldes. Aegamööda on aga õpilased siirdunud kasutama ainult prantsuskeelt. Ingliskeelt on õpetatud ainult seoses emakeele õpetamisega.

Siiani olen püüdnud tõestada, et on täiesti mõistlik kasvatada kolmas sugupõlv eestlasteks. Aga veel on vastamata küsimus: millisteks eestlasteks? Ja nüüd lõpevad minu retseptid, kuna ma ei tea, missugused on eesti kasvatus traditsioonid ja eesmärgid. Asja nii olles ei suuda ma analüüsida ka seda, mis määral nad on vastuolus rootsi kasvatus eesmärkidega ja mis ulatuses nad teostavad kasvatusale asetatud eesmäärke futuroloogiselt. Aga mul on tunne, et nendest eesmärkidest oleks väärt kõnelda ja pürgida eriti neis peegelduva inimkäsituse selgitamise suunas. Kui lähtume teooriast, et inimese põhisiksus koosneb tema ajaloolisest taustast ja nendest ühiskondlikest vastuoludest, mida inimene kannab oma isiksuses, oleks teadmised traditsioonist eriti tähtsad. *Eesti Komitee Teateist* (nr. 28/1978) võime lugeda, et Jakob Hurt sõnastas esimesi eesti kasvatussihte järgmiselt: võidelda germaniseerimise vastu, arendada eesti talurahvast kõikseisuslik eesti natsioon, võidelda kultuurilise elutaseme tõstmise eest ja uskuda eesti rahva geeniusse ja ta elujõu püsivusse. Selle põhjal nenditakse, et tänapäeva koolikasvatuse eesmärkideks on: eesti algkoolid on püüdnud kasvatada oma õpilasi teadlikeks eestlasteks ja neis on arendatud inimese

põhivoorusi — ausust, õiglust ja töökust. Ennekõike on taotletud aga meie ühist eesmärki — õpetada ja kasvatada eesti noori nii, et nendega elaks edasi eesti keel, säiluksid meie rahva kultuuriväärtused ja omapära. Terminoloogilise rõivastuse poolest on see kasvatus-sihiasetus lähemalt sugulane Nõukogude Eesti kui rootsi omaga, mis aga on nii üldistav, et muutub peaaegu mittemidagi ütlevaks. Eestis konstateeritakse et kõige olulisem on lapses enne kooli kasvatada ja arendada tähelepanu, püsivust, korraharjumusi, mõtlemist ning enesevalitsemist.

Missuguseid eestlasi nende eesmärkide teostamine lõpuks toodab kolmandast põlvest, on raske öelda. Seda oleks väärt arutada nii siin kui veel rohkem mujal nende isikutega, kes teevad eesti ühiskonda puudutavaid otsuseid. Metroo suhtes võib nentida, et selle korraldajad on õigel teel kaasa tõmmates ka lapsi. On tõesti hinnatav, et kogutakse lapsi siia rühma liikmeks kuuluvana, võimaks neid aktiveerida inimesikutena ning mitte ainult laste 'parkeerimiseks', kuna vanavanemate või sõbralike naabrite puudumisel tuleb neid kaasa tassida vanemate Metroost osavõtmist segama.

Isikult pean tähtsaks teostada kasvatust nii, et see toodaks tugeva minaarusaamaga, kohanemisvõimelisi inimesi, kel on edumeelne identsus ning kes on mitmekeelsed, tasakaalukad ja loovad inimesed.

„Minitroo”

Milvi
Seim

Metroo — Metsaülikool Rootsis — toimus tänavu 12.-20. augusti-
ni Ojamaa suvekodus Ojamaa (Gotlandi) saarel keset Läänemerd. Osavõtjate koosseis oli seekord mitmekesisem kui vist ühelgi varem sarnasel kokkutulekul, sest Metroo raamides leidis aset ka Mini-Metroo ehk Minitroo. Minitroo osavõtjad jagunesid õigupoolest kahte gruppi. Vanem grupp, tegelik Minitroo, koosnes seitsmest lapsest 7-12 a. vanuses, kuna nooremas grupis, „Mikrotroos”, oli kuus last 1-4 a. vanuses.

Rootsis, nagu ka teistes tööstusmaades, on märgata üha suuremat erinevate vanusegruppide eraldumist üksteisest nii igapäevases tegevuses kui vaba aja veetmises. Inimesi kategori-

seeritakse vanuse järele ja erinevatel vanustel on üksteistega ikka vähem tegemist. Sellises ühiskonnas on eriti vähemusrahvuste lastel harva võimalus kohata ja tundma õppida täiskasvanud rahvuskasvatuse peale oma vanemate ja lähemate sugulaste-sõprade.

Minitroo kavandamisel oli eesmärgiks neist tendentsidest läbi murda ning lastele võimaldada ühe suvenädala jooksul vanemate tegevusest osa võtta ja nende maailmas viibida rohkem kui tavaliselt võimalikuks peetakse täiskasvanuile määratud ürituste puhul. Metroos said niisiis lapsed ettekandeid ja arutlusi kuulata, kui nad seda soovisid, ja ka muust täiskasvanute tegevusest osa võtta. Eriti populaarsed olid minitroolastele rahvatants, sport ja muusika. Minitroolaste marimba- ja parmupillihelid oli Ojamaa õuel kuulda varalgest hilisõhtuni. Oli ka ainult minitroolastele määratud ettevõtmisi nagu Bunge koduloomuuseumi külastamine ja makramee-punumise kursus. Minitroo eriettevõtteid korraldasid peamiselt Anne Reinson, Mall R Emmelgas ja Mall Kriisa. Lõkkeõhtul oli minitroolaste esinemine üks menukamaid.

Eriti huvitav täiskasvanud Metroole oli minitroolaste küsitlemine, mida korraldasid Leena ja Jüri Männikud. Minitroolased moodustasid laudkonna kus neile esitati küsimusi nende eesti keele ja eesti kuuluvuse kohta. Kuulajatele selgus pea, et minitroolaste eesti identsus ning seos eesti keelega on tugevad. Hiljem oli küll laste vanemate poolt kuulda muretsemist, et lapsed liiga hästi oskavad ära tunda oma vanemate ebateadlikke ootusi ning annavad just neid vastuseid, mida neilt oodatakse. See paistis siiski olema liialdatud kartus.

Minitroo osavõtt muutis kahtlemata Metroo õhkkonna spontaansemaks, vabamaks ja vähem tõsiseks. Minitroole endale oli Metroo tõenäoliselt just selliseks „keelekümbluseks" nagu Helena Kiviloog oma ettekandes soovitas eestlaste kolmandale generatsioonile, nimelt võimaluseks ühe nädala jooksul kuulda – ja rääkida! – peamiselt ainult eesti keelt hommikust õhtuni. Minitroolased ise paistsid Metrooga päris rahule jääma. Lõppkokkuvõtte tegemisel selgus, et ka täiskasvanud metroolased olid ülimalt positiivsed Minitroo suhtes ning leidsid, et lapsed peaksid ka edaspidi niisugustel üritustel kaasas olema.

Hugo
Salasoo

Hilda Lepni kirjutab artiklis *Sumeriidi anamnees* (AK 3/78:32):
„...admiral Johannes Pitka.....avaldas *Päevalehes* rea artikleid
...Mägi Kurdla varjunime all.”

Möödunud aastal saatis pr. Linda Kalasim Tasmaaniast Eesti Arhiivile Austraalias raamatu: Mägi Kurdla, *Eestlaste tõeline muinaslugu*. Vanima muinasaja suurimad kultuurrahvad eesti tõugu. Tallinn 1936, 104 lk.

Kui nende ridade kirjutaja saatjale mainis, et Mägi Kurdla oli Johannes Pitka varjunimi, siis kirjutas L. Kalasim vastu, et „...võib ju olla, et admiral Pitka ka seda varjunime kasutas, kuid raamatu *Eestlaste tõeline muinaslugu* autor Mägi Kurdla on Vassu Silla. Tema õige nimi, s.o. pühas ristimises antud nimi oli Vassili Silla, ta oli pärit Saaremaalt ja veneusuline. Töötas Tallinna peapostkontoris ingliskeelse korrespondentsi alal. Ma kirjutasin selles asjas aastate eest Eestisse temaga koos töötanud Joh. Kokamägi'le ja 29. mail 1960 saatis ta vastuse, et „Mägi Kurdla raamatu autor on Vassu Silla. Iga-sugune kahtlus-vaidlus on ülearune. Mina tean kindlasti ja põhjalikkusega. Meie Sillaga töötasime koos. Silla töötas päritoluprobleemides. Mina töötasin aja ja ruumi analüüsi aladel.”” Selle kirja originaal on ka Eesti Arhiivis Austraalias.

Eesti raamatute üldnimestik 1934.a. alates lk. 369, nr. 318 all on märgitud: Mägi Kurdla (= Vassa Silla).

Raamatu *Eestlaste tõeline muinaslugu* allikate loetelus on antud:

9. Kas Eesti rahva päritolu selgumas? Eesti ja Soome rahvaste muinasaeg uues valguses. Mägi Kurdla. *Päevaleht* 17., 18., 19., 23. jaan. 1935.
10. Soome-Ugri kolmas pool. M.K. *Päevaleht* 23. ja 26. märts 1935.
8. Eesti rahva päritolu. Joh. Pitka ja A. Gleye kirj. *Päevaleht*, 26. juuni 1935.

Metroo 78 Teine Metroo peeti Ojamaa (Gotlandi) saarel 12. - 20. augustini, osavõtjaid üle kaheksakümne. Tegevuse ühiseks nimetajaks oli valitud teema *Määravaid tegureid eesti rahva kujunemisel*.

Loengud: *Intiimsus, armastus, erootika* (Tõnu Parming); *Eesti kaks kultuuri* (Alur Reinans); *Eesti rahvatants* (Udo Tohver); *Põrandaalne liikumine* (Ülo Ignats); *Globaalne eestlus* (Walter Rand); *Rahvus ajaloolise kategooriana* (Aleksander Loit); *Soomepoiste liikumine* (Raimond Kolk); *Missugusteks eestlasteks tahame oma kolmanda generatsiooni kasvatada?* (Helena Kiviloog); *Eesti kirjanduse sotsiaalne roll* (R.Kolk); *Eesti bolševike hoiak iseseisvuse küsimuses* (T.Parming); *Eesti iseseisvuse lõpp ajaloolise õppetunnina* (Ilmar Laaban); *E.V. juhtkond riigikriisi vahendajana* (T. Parming); *Gotland ja Eesti* (Hain Rebas); *Marksism - konservatiivne ideoloogia?* (I.Laaban ja Anatol Renning); *Eesti rahvarõivad* (rahvar. demonstreerimisega; Juta Virkmaa); *Usk ja kirik eesti rahva säilumise seisukohast tänapäeva Eestis* (Vello Salo); *Rahvus ühiskonna arenemise teoorias. Näide: eesti ärkamisaeg.* (A.Loit); *Eesti kujutav kunst* (I.Laaban, Mall Kriisa diapositiividega).

Laudkonnavestlused: *Määravad tegurid eesti rahva kujunemisel* (H.Rebas, A.Loit, T.Parming, A.Reinans, V.Salo); *34 aastat hiljem* (Piret Kaaman, Jüri Nerep, Peeter Ristsoo, Kristiina Viira); *Metroo 78* (Mirjam Jaanivald, P.Kaaman, Anne-Reet Kohh, Käbi Lökk, P.Ristsoo).

Lühiloengud: *Gotland* (Mall Kriisa, Toomas Tuulse, A.Rebas, Vello Pärli); *Metroo 78 ankeedi tulemused* (Jüri & Leena Männik); *[Rootsi eestlus] 34 aastat hiljem* (A.Reinans); *„Minitroo“ küsitlemine* (J. & L. Männik); *Villa töötlemisest* (värtna ja voki demonstreerimisega; Anne Reinson).

Huviringid: *Eesti ABC* (Jüri Seim); *Globaalne eestlus* (W. Rand); *Marginaalsus* (Milvi Seim); *Ajalehekeel ja -stiil* (V.Salo); *Koorilaul* (Jaan Seim); *Rahvarõivad* (J.Virkmaa); *Rahvatants* (U.Tohver); *Teater* (Sirje Arro).

Muid üritusi: kogupäevane ekskursioon (neli vana kirikut kirikukontserdiga Jaan Seimi korraldusel ja luule-muusika meditatsiooniga Jaan Seimi ning Vello Salo poolt; Visby muuseum). Film *Veelinnu rahvas* (kavatsetud rikkalikum filmiprogramm jäi filmide hilinemise tõttu ära). Ilmus seinaleht *Ojamaa Ommiku Leht*.

78

12. Metsaülikool peeti Kotkajärvel 19.- 27. augustini, osavõt-
jaid 110.

Loengud: *Tammsaare ja tema mõte* (Vootele Vaska); *Eesti keele murded* (Ilse Lehiste; huviringiga); *Iseseisvuse võitluspäevilt ehk Lahus marssida ja koos lüüa* (Heino Susi); *Romaani Paha poiss telgitagused ja loomismetoodika* (Helga Nõu); *Võisturelvastumise matemaatikast* (Rein Taagepera); *Kolm eesti heliloojat: Rääts, Tamberg, Pärt* (Taavo Virkhaus, eraldi õhtukontserdiga); *Kaksikromaani Lõigatud tiibadega ja Pärandusmaks taustad, allikad ja mõtted* (Enn Nõu); *Pagulaspsühholoogia* (huviringiga; Olaf Millert); *Saastamine Eestis* (huviringiga; Mare Taagepera); *Sündmusi iseseisvusajast* (huviringiga [koos R.Taageperaga]; H.Susi); *Eesti lastekirjandus tänapäeval* (H.Nõu; huviringiga); *Mälestusi Eesti poliitilisest elust* (Ignas Tõrmaküla); *Ajaloo ja ajaloo tegijaist* (Imre Lipping); *Iseseisvuseta aastad: Balti riikide ajalugu 1940 - 1978* (R.Taagepera); *Oma looming ja selle analüüs* (T.Virkhaus); *Võitlus vene keele mõju vastu Eestis* (Ilse Lehiste); *Eesti ehted* (Heino Jõe).

Lühiloengud: *Eesti taluehitustest* (Linda Valter); *Mida sa oled alati tahtnud arstilt küsida* (Arvo Kuld); *Minust enesest* (Märt Liinve); *Kandle ajaloo* (Helle Vaus); *Minu teater* (Linda Pakri); *MÜ pöördepunkt* (Toomas Merilo).

Huviringid: *Eesti ehete valmistamine* (Heino Jõe); *Tekstiilkäsitöö* (Mari Veskoja); *Rahvatants* (Toomas Kütti); *Teater* (Mare Tiido); *Tänapäeva kunst. „Eesti ideoloogia“* (2 huviringi; Peeter Sepp); *Saun* (Aino Lokk; Lembitu Ristsoo).

Muid üritusi: kirjandusõhtu (Valli & Arvo Naelapea); metsakirik (Leelo Valdsaar ja Vello Salo); dokumentaalfilme Eesti ajaloo-
loost.

78

Pealkirja all *Tõde Austraalia metsaülikoolist* avaldab dr. Inno Salasoo (VE 7.9.78:7) pikema selgituse lükkamaks tagasi EKN-i põhjendamatud süüdistused MÜA aadressil (vt. VE 20.4.78 ja ME 21.4.78, vrd. ka ME 5.5.78:2).

KIRJASTUS

MAARJAMAA

MAARJAMAA TASKURAAMAT

ILMUS:

AARAND ROOS

JUUTIDE KUNINGAS TALLINNAS

92 lk., autori vinjetid. \$ 6.- (Rootsis kr. 25)

Tellida autorilt (Trastvägen 10, S-222 31 Lund, postgiro 234253-3. P.Roos, Lund) või AK toimetuselt.

Müügil New Yorgi, Toronto ja Stockholmi Eesti Majades.

ILMUMAS:

EDUARD RÜGA GRAAFIK JA MAALIJA

Toimetanud Endel Kõks, Erich Pehap ja Arno Vihalemm

Ca. 120 lk., 50 fotot ja reproduktsiooni.

Ettetellimisel (AK toimetusele) \$ 6.- (kuni 1. I 1979).

Pärast seda \$ 8.-

University of Toronto
School of Continuing Studies

1978/79

ESTONIAN (ADVANCED)

This is a course for students who wish to acquire a deeper knowledge of both written and spoken Estonian; it is intended for anyone with a working knowledge of Estonian. The programme of study includes reading of selected literary texts, lexico-grammatical analysis (studies in morphology and syntax), stylistics, and a variety of written and oral exercises aimed at vocabulary building and greater facility in expressing oneself. The course is to be conducted entirely in Estonian. Offered in co-operation with the Association for the Advancement of Baltic Studies.

Vello Salo, S.T.D., instructor of Estonian
Tuesdays 7:30 - 9:30 pm
Oct 10 - Dec 12 plus Jan 9 - Mar 13
(20 sessions) \$ 110

Location: Tartu College (310 Bloor W),
Madison Avenue entrance.

Offered in co-operation with the Association for the Advancement of Baltic Studies.

EESTI KEEL EDASIJÕUDNUILE

Kursus on kavandatud õppijaile, kes soovivad täiendada oma teadmisi kõne- ja kirjakeele alal, eriti Toronto Eesti Seltsi Täienduskeskkooli lõpetajaile, aga ka kõigile muile, kes suudavad end juba eesti keeles väljendada.

Õppekavas on valitud kirjanduspalade lugemine, sõnavara ja grammatika analüüs (vormi- ja lauseõpetus), stiili küsimused ning mitmesugused kirjalikud ja suulised harjutused, mis taotleavad sõnavara laiendamist ja väljendusrikkamat isikliku keelepruuki.

Kursus toimub täies ulatuses eesti keeles.

Instruktor: Vello Salo
Teisipäeviti, kell 19.30 - 21.30,
10. X - 12. XII ja 9. I - 13. III.
20 x 2 tundi, \$ 110.

Koht: Tartu College (Madison Avenue sissekäik).

See kursus on korraldatud koostöös AABS-i Kanada komiteega.